mulier instituut

Rapport

Sportdeelname van middelbare scholieren

Verschillen naar opleiding, etniciteit, gezinswelvaart, gender en leeftijd

Angelina Gómez Berns | Rens Cremers | Agnes Elling

Mulier Instituut | 2025

Sportdeelname van middelbare scholieren

Verschillen naar opleiding, etniciteit, gezinswelvaart, gender en leeftijd

Met steun van het ministerie van VWS

In samenwerking met het Trimbos-instituut en Universiteit Utrecht

Mulier Instituut
Angelina Gómez Berns
Rens Cremers
Agnes Elling

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Mulier Instituut.

© Mulier Instituut
Utrecht, 11 december 2025
www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl

Disclaimer
U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding: auteur(s), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.
Er gelden gebruiksvoorwaarden voor de foto's in deze publicatie. Neem foto's daarom niet over zonder toestemming van het Mulier Instituut.

Over ons

Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. Voor overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven onderzoeken we allerlei thema's op het gebied van sport en sportief bewegen: van de sportdeelname van (groepen) Nederlanders tot de motorische vaardigheden van kinderen, en van diversiteit en inclusie in de sport tot de economische impact van sportevenementen.

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk.

Ons doel is bijdragen aan goed onderbouwd beleid, gericht op de bevordering van sport, sportief bewegen en versterking van de sportsector. Dit doen we op verschillende manieren:

We verzamelen data en monitoren de Nederlandse sportsector en beleidsprogramma's.

We ontwikkelen kennis en onderzoeksmethoden via verkennende en verdiepende studies.

We duiden onderzoeksuitkomsten en vertalen deze naar de beleidspraktijk.

We onderbouwen beleidsbeslissingen met expertise en advies.

We bieden gevraagd en ongevraagd duiding en reflectie in de rol van 'kritische vriend' van de sportsector.

We zetten ons in voor de bevordering van de sportwetenschap.

Inhoudsopgave

Sportdeelname van middelbare scholieren

Samenvatting		**5**
1	**Sportdeelname van middelbare scholieren**	**8**
1.1	Achtergrond	8
1.2	Vraagstelling	9
2	**Onderzoeksmethode**	**10**
2.1	Vragenlijst	10
2.2	(Club)sportdeelname	11
2.3	Respondenten	13
2.4	Analyse	16
2.5	Logistische regressieanalyses	17
3	**Ontwikkelingen 2005-2021**	**19**
3.1	Algemene ontwikkelingen	19
3.2	Leeftijd	20
3.3	Gender en opleiding	22
3.4	Gezinswelvaart	23
3.5	Migratieachtergrond	24
4	**Sociaal-demografische kenmerken als voorspellers**	**26**
4.1	Voorspellers zonder interactie	26
4.2	Voorspellers met interactie	27
5	**Interactie sociaal-demografische kenmerken**	**29**
5.1	Interactie met gezinswelvaart	29
5.2	Interactie met migratieachtergrond	32
6	**Conclusie & discussie**	**36**
6.1	Conclusie	36
6.2	Aanbevelingen	38
Bronnen		**42**
Bijlage 1 – Kans op wekelijks sporten en lidmaatschap sportclub		**44**

Samenvatting

Sportdeelname van middelbare scholieren

Inleiding

Dit rapport gaat over het aandeel scholieren (12-16 jaar) dat lid is van een sportclub en dat wekelijks sport. We bespreken de ontwikkelingen in de cijfers van 2005 tot en met 2021. Daarnaast lichten we toe welke factoren samenhangen met het lidmaatschap van een sportclub en de wekelijkse sportdeelname.

De cijfers in dit rapport komen uit een analyse van het onderzoek Health Behaviour in School-aged Children (HBSC). Dit is een onderzoek van het Trimbos-instituut, de Universiteit Utrecht en het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP). Het HBSC-onderzoek is een breed, internationaal onderzoek naar de gezondheid en het welzijn van scholieren.

Probleemstelling

De hoofdvraag in dit onderzoek is: welke sociaal-demografische factoren hangen samen met sportdeelname en het sportclublidmaatschap van middelbare scholieren en hoe verschilt dit ten opzichte van eerdere meetjaren?

Conclusies

Dit onderzoek leverde enkele belangrijke inzichten op:

- Samenhang (club)sportdeelname en achtergrondkenmerken
  Leeftijd, gender, gevolgde opleiding, gezinswelvaart en migratieachtergrond zijn factoren die significant samenhangen met (club)sportparticipatie. De samenhang van sociaal-demografische kenmerken met (club)sportdeelname blijkt te worden beinvloed door onderlinge interactie:

  - Gezinswelvaart sterkste voorspeller
    Gezinswelvaart is voor zowel wekelijkse sportdeelname als sportclublidmaatschap de belangrijkste voorspeller. Ook als we rekening houden met de invloed van de andere sociaal-demografische kenmerken. Scholieren met een lage gezinswelvaart sporten minder vaak wekelijks en zijn minder vaak lid van een sportclub dan scholieren met een midden- of hoge gezinswelvaart.

    Na gezinswelvaart vormt gender de belangrijkste directe voorspeller voor wekelijkse sportdeelname. Voor sportclubdlidmaatschap is dat migratieachtergrond.

- Opleiding scholieren ondanks verschillen geen belangrijke voorspeller (club)sportdeelname
  Scholieren die havo/vwo volgen, sporten vaker wekelijks en zijn vaker lid van een sportclub dan vmbo-scholieren. Maar als we rekening houden met andere sociaal-demografische kenmerken van scholieren, zoals gezinswelvaart en migratieachtergrond, is de gevolgde opleiding geen belangrijke voorspeller.

- Interactie-effect van migratieachtergrond en gender
  Als we rekening houden met gezinswelvaart, hangt migratieachtergrond niet meer significant samen met (club)sportdeelname. Houden we rekening met geslacht én migratieachtergrond, dan zien we dat de (club)sportdeelname van meisjes met een 'niet-westerse' migratieachtergrond significant lager is dan die van andere scholieren.

- Kleine nivellering op basis van opleiding, leeftijd en migratieachtergrond
  Sinds 2013 is er een dalende trend in wekelijkse sportdeelname onder scholieren van 12-16 jaar. In 2021 is deze daling doorgezet. Het percentage scholieren dat lid is van een sportclub, is na een aantal jaren van lichte stijging in 2021 weer afgenomen.

  Het verschil in (club)sportdeelname tussen vmbo-scholieren en havo-/vwo-scholieren is iets kleiner geworden. Dat komt vooral door een kleine daling van de (club)sportdeelname van de havo-/vwo-scholieren, terwijl die van vmbo-scholieren nagenoeg gelijk is gebleven.

  Daarnaast zijn de verschillen in sportclublidmaatschap tussen scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond en scholieren zonder migratieachtergrond afgenomen. Dit komt doordat de clubsportdeelname onder scholieren zonder migratieachtergrond afnam, terwijl die van scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond juist iets toenam.

  De verschillen in (club)sportdeelname tussen jongens en meisjes zijn onveranderd. Op basis van gezinswelvaart zijn de verschillen in wekelijkse sportdeelname groter geworden, met name bij scholieren met een lage gezinswelvaart. De coronapandemie heeft hier waarschijnlijk mee te maken.

Algemene conclusie

Om gelijkwaardige kansen op (club)sportdeelname te creëren voor alle scholieren, moet, op basis van de resultaten van dit onderzoek, de aandacht vooral uitgaan naar scholieren met een lage gezinswelvaart, scholieren met een migratieachtergrond, meisjes en vmbo-scholieren. In potentie is de (club)sportdeelname het meest te vergroten bij scholieren met een lage gezinswelvaart en meisjes met een 'niet-westerse' migratieachtergrond.

mulier
instituut

Hoofdstuk 1

Sportdeelname van middelbare scholieren

In dit rapport beschrijven we de sportdeelname van middelbare scholieren in de leeftijd van 12 tot en met 16 jaar en hoe deze in de loop der jaren is veranderd. In dit eerste hoofdstuk gaan we in op de aanleiding en vraagstelling van het onderzoek.

1.1 Achtergrond

In het Nationaal Sportakkoord II stelt de Nederlandse sportsector zich ten doel om de kansengelijkheid in de sport te vergroten. Om dit te bereiken moet de sportsector inclusiever worden en moeten (financiële) drempels zoveel mogelijk worden weggenomen (Ministerie van VWS et al., 2023) . Het streven is niet dat iedereen sport, maar wel dat iedereen bereikt wordt en dus een enigszins gelijkwaardige kans heeft om aan sport deel te nemen.

Op dit moment hebben niet alle Nederlanders gelijke mogelijkheden om te sporten. Terwijl sport een vrijetijdsbesteding is die kan bijdragen aan gezondheid, persoonlijke ontwikkeling en welzijn (De Boer, 2022).

Zo is de sportdeelname van mensen met een lage sociaaleconomische positie, mensen met enkel basisonderwijs, vmbo of een mbo-1-opleiding en mensen met een 'niet-westerse' migratieachtergrond[1] relatief laag (Elling & Van den Dool, 2023; Van den Dool, 2022, 2023, 2024). Nederlanders zonder migratieachtergrond, met een hoge sociaaleconomische positie en met een wo-/hbo-opleiding sporten juist relatief veel.

Eerder onderzoek onder middelbare scholieren bevestigt dit beeld. Middelbare scholieren met een lage gezinswelvaart bleken minder vaak wekelijks te sporten en minder vaak lid te zijn van een sportclub dan leeftijdsgenoten met een midden- of hoge gezinswelvaart (Heijnen et al., 2020; Van Stam et al., 2021). Middelbare scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond waren in 2017 minder vaak lid van een sportclub dan leeftijdgenoten zonder migratieachtergrond (Heijnen et al., 2020).

[1] Vanaf 2022 gebruikt het CBS een nieuwe indeling voor herkomst, in plaats van 'westerse' en 'niet-westerse' migratieachtergrond (CBS, 2024b). Doordat dit onderzoek in 2021 is uitgevoerd en de data gehercodeerd zijn aangeleverd, gebruiken we in dit rapport nog wel de termen 'westerse' en 'niet-westerse' migratieachtergrond.

1.2 Vraagstelling

In dit onderzoek gaan we na welke middelbare scholieren in 2021 wekelijks sportten en welke lid waren van een sportclub. We bekijken ook hoe dit verschilt ten opzichte van eerdere meetjaren. De onderzoeksvraag is:

Welke sociaal-demografische factoren hangen samen met de sportdeelname en het sportclublidmaatschap van middelbare scholieren en hoe verschilt dit ten opzichte van eerdere meetjaren?

Om deze vraag te beantwoorden, hebben we de volgende deelvragen opgesteld:

- Wat zijn de verschillen in wekelijkse sportdeelname en sportclublidmaatschap naar leeftijd, gender, opleiding, gezinswelvaart en migratieachtergrond in 2021?
- Welke sociaal-demografische factor voorspelt het sterkst of een middelbare scholier in 2021 wekelijks sportte of lid was van een sportclub?
- Zijn de verschillen in (club)sportdeelname op basis van sociaal-demografische kenmerken in 2021 veranderd ten opzichte van de eerdere meetjaren 2005, 2013 en 2017?
- Is er een verschil in samenhang van gezinswelvaart met wekelijkse sportdeelname en sportclublidmaatschap als we rekening houden met migratieachtergrond, gender en opleiding?
- Is er een verschil in samenhang van migratieachtergrond met wekelijkse sportdeelname en sportclublidmaatschap als we rekening houden met gender en opleiding?

Dit rapport is een vervolg op een vergelijkbare meting uit 2017 (zie o.a. Heijnen et al., 2020). We gebruiken nu cijfers uit 2021.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we de onderzoeksmethode. In hoofdstuk 3 presenteren we de cijfers over de wekelijkse sportdeelname en het lidmaatschap bij sportclubs van middelbare scholieren. In hoofdstuk 4 gaan we in op de interactie tussen sociaal-demografische kenmerken van middelbare scholieren. We sluiten af met een conclusie en aanbevelingen in hoofdstuk 5.

Hoofdstuk 2

Onderzoeksmethode

In dit hoofdstuk lichten we de data en de respondenten toe. Daarnaast beschrijven we hoe we de data hebben geanalyseerd.

2.1 Vragenlijst

HBSC-onderzoek

De cijfers in dit rapport komen uit het Nederlandse onderzoek Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) uit 2005, 2013, 2017 en 2021. Dit is een onderzoek van het Trimbos-instituut, de Universiteit Utrecht en het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) (Stevens et al., 2022).

Het HBSC-onderzoek is een breed, internationaal vragenlijstonderzoek naar de gezondheid en het welzijn van scholieren. In deze vragenlijst staan vragen over de sport- en beweegdeelname en over clublidmaatschap. In 2009 is de vragenlijst ook afgenomen, maar zijn deze vragen niet gesteld.

Data en weging

We hebben de data over de sport- en beweegdeelname en het sportclublidmaatschap van middelbare scholieren van het Trimbos-instituut ontvangen en geanalyseerd. Het Trimbos-instituut heeft de data gewogen op leerjaar, schooltype, stedelijkheid en gender. Voor dit rapport hebben we alleen respondenten uit het voortgezet onderwijs van 12-16 jaar meegenomen. Zo konden we de invloed van sociaal-demografische kenmerken op sport(club)deelname voor dezelfde leeftijdsgroep vergelijken.

Invloed van de coronapandemie

De dataverzameling vond plaats van mei tot en met september 2021, dus tijdens de coronapandemie. In het grootste deel van dat jaar golden strenge maatregelen. Dit heeft invloed gehad op de wijze waarop sportbeoefening mogelijk was. Zo was sporten in groepen sommige periodes niet toegestaan.

Dit is onder meer terug te zien in het feit dat er in de coronajaren sprake was van een ongebruikelijke schommeling in sportdeelname, zeker onder jongeren (Pulles et al., 2022; Van den Dool, 2024).

Ook bleek de mate waarin Nederlanders lid zijn van een sportclub negatief samen te hangen met lockdowns. Dat heeft er mogelijk voor gezorgd dat het aandeel scholieren dat wekelijks sportte en dat lid was van een sportclub, in 2021 lager was dan in voorgaande jaren. En daardoor zijn er in 2021 wellicht minder verschillen tussen scholieren met verschillende sociaal-demografische kenmerken dan voorheen.

Tegelijkertijd laten andere onderzoeken een redelijk consistent beeld zien en blijkt de invloed van de coronapandemie op sportdeelname relatief beperkt. Al is er nog weinig bekend over de langetermijngevolgen voor kinderen en jongeren (Van den Dool, 2024). Zo blijkt uit ander onderzoek dat de sportdeelname van jongeren in 2021 iets lager was dan in eerdere jaren (Van den Dool, 2022). De mate waarin jongeren (12-19 jaar) lid zijn van een sportvereniging, loopt sinds 2003 al enigszins terug (CBS/Mulier Instituut, 2023).

2.2 (Club)sportdeelname

Dit onderzoek gaat over de sportdeelname van middelbare scholieren. We bekijken de wekelijkse sportdeelname en het lidmaatschap bij sportclubs.

Kernindicatoren sport en bewegen

Naar deze twee onderwerpen doen ook het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Mulier Instituut onderzoek. De cijfers die ze ophalen, zijn kernindicatoren van sport en bewegen. De kernindicatoren zorgen voor kwaliteit, vergelijkbaarheid en continuïteit, waardoor de stand van zaken over sport en bewegen duurzaam in de tijd kan worden gevolgd (RIVM, 2024).

- **Wekelijkse sportdeelname**

De wekelijkse sportdeelname wordt jaarlijks gemeten onder de Nederlandse bevolking van 4 jaar en ouder. Dat gebeurt via vragen uit de SQUASH-vragenlijst, die opgenomen zijn in de Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor.

De SQUASH-vragenlijst is een gevalideerde vragenlijst om sportdeelname te meten. Respondenten wordt gevraagd welke sporten ze beoefenen, hoeveel dagen per week ze iedere sport beoefenen en hoeveel tijd ze per dag besteden aan die sport. Onder sporten vallen ook denksporten, zoals schaken en bridge.

'Wekelijkse sportdeelname' middelbare scholieren Gezondheidsenquête

Uit de landelijke kernindicatorcijfers blijkt dat 74 procent van de 12-16-jarigen in 2021 wekelijks sportte. (Mulier Instituut, 2024).

- **Lidmaatschap sportclub**

Voor de cijfers over sportclublidmaatschap gebruikt het RIVM data uit de Vrijetijdsomnibus (VTO). Dit is een andere vragenlijst dan wordt gebruikt voor de wekelijkse sportdeelname. Het RIVM zet de VTO tweejaarlijks uit onder de Nederlandse bevolking van 6 jaar en ouder.

Voor de kernindicator sportclublidmaatschap gebruikt het RIVM alleen de cijfers over lidmaatschap bij een sportvereniging. Mensen die geen lid zijn van een sportvereniging, maar wel van een andere sportaanbieder (bijv. fitnesscentrum), rekenen ze niet mee in de kernindicator.

In de Gezondheidsenquête, de vragenlijst waar de kernindicator voor wekelijkse sportdeelname op is gebaseerd, wordt ook gevraagd naar lidmaatschap bij sportclubs. Respondenten kunnen daarbij uit meerdere antwoordmogelijkheden kiezen, waaronder 'als lid van een sportvereniging' en 'als abonnee, lid of cursist van een fitnesscentrum of commerciële aanbieder'. In het kader hieronder beschrijven we de lidmaatschapscijfers volgens de data van de Gezondheidsenquête.

'Clublidmaatschap' middelbare scholieren Gezondheidsenquête
Uit de landelijke cijfers uit de gezondheidsenquête blijkt dat 48 procent van de 12-16-jarigen in 2021 lid was van een sportvereniging. Tellen we daar ook degenen bij op die lid zijn van een andere sportaanbieder (bijv. fitnesscentrum), dan komen we op 52 procent uit (Mulier Instituut, 2024).

Resultaten niet direct vergelijkbaar met Gezondheidsenquête
In het HBSC-onderzoek zijn de wekelijkse sportdeelname en het lidmaatschap bij sportclubs op een andere manier uitgevraagd dan bij de kernindicatoren voor sport en bewegen. De resultaten in dit onderzoek zijn daarom niet één-op-één te vergelijken met de cijfers van de kernindicatoren.

In het kader hieronder staat wat wekelijkse sportdeelname en lidmaatschap van een sportclub betekenen in dit onderzoek. Denksport valt hier bijvoorbeeld niet onder wekelijkse sportdeelname, terwijl dat bij de kernindicator wekelijkse sportdeelname wel het geval is. Lidmaatschap bij een fitnesscentrum wordt in het HBSC-onderzoek wel als lidmaatschap van een sportclub gezien, terwijl dat bij de landelijke kernindicator over clublidmaatschap niet het geval is. Daar wordt alleen uitgegaan van lidmaatschap bij sportverenigingen.

We hebben zelf de data uit de Gezondheidsenquête geanalyseerd. Zo hebben we het cijfer voor lidmaatschap kunnen berekenen zoals dat bij het HBSC-onderzoek ook is gebeurd. Hierdoor kunnen we deze cijfers wel goed met elkaar vergelijken.

Definities in dit onderzoek

- **Wekelijkse sportdeelname**
  Wekelijkse sportdeelname betekent minstens één keer per week sporten of spelen in de vrije tijd, waarbij de scholier buiten adem raakt of gaat zweten.

- **Lidmaatschap sportclub**
  Met sportclubs bedoelen we sportverenigingen, fitnesscentra of sportscholen, en dansclubs of dansscholen.

- **(Club)sportdeelname**
  Als we zowel de wekelijkse sportdeelname als het lidmaatschap bij sportclubs bedoelen, gebruiken we de term (club)sportdeelname.

Meerwaarde HBSC-data

De kernindicatoren sport en bewegen geven ons duurzame en betrouwbare cijfers over de wekelijkse sportdeelname en het lidmaatschap bij sportverenigingen per leeftijdsgroep, ook voor middelbare scholieren. Maar kinderen en jongeren komen in de Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor en in de VTO onvoldoende voor om uitsplitsingen te maken tussen verschillende sociaal-demografische kenmerken.

Het HBSC-onderzoek bevat ieder meetjaar ruim 5.000 middelbare scholieren van 12-16 jaar. Hiermee is het wel mogelijk om verschillen te zien op basis van sociaal-demografische factoren, zoals etniciteit, opleiding en gender. De HBSC-data lenen zich dus goed om verdiepende analyses te doen over de sportdeelname van middelbare scholieren.

2.3 Respondenten

In dit onderzoek hebben we bekeken of scholieren met verschillende sociaal-demografische kenmerken van elkaar verschillen in wekelijkse sportdeelname en clublidmaatschap. Dit hebben we op basis van de kenmerken in **tabel 2.1** gedaan. In de tabel staat per sociaal-demografisch kenmerk het aantal respondenten in 2021.[2] In de resultatenhoofdstukken benoemen we de gevonden verschillen. Indien deze significant zijn, benoemen we dit in de tekst.

Gewogen data

Om dezelfde verhouding in middelbare scholieren te hebben als in voorgaande meetjaren, heeft het Trimbos-instituut de data gewogen op leerjaar, opleiding, gender en stedelijkheid. We presenteren de resultaten in dit rapport op basis van de gewogen data (in procenten). In de figuren vermelden we ook het ongewogen aantal (n) respondenten.

Vergelijkbaarheid met voorgaande metingen

De verdeling naar sociaal-demografische kenmerken is vergelijkbaar met voorgaande jaren. Migratieachtergrond en gezinswelvaart verschillen ten opzichte van 2017. Zo zijn scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond in dit onderzoek iets sterker vertegenwoordigd (2017: 13%; 2021: 17%). Daarnaast is het aandeel scholieren uit een gezin met een hoge gezinswelvaart relatief lager dan in 2017 (2021: 33%; 2017: 41%). Ze komen vaker uit een gezin met een midden-gezinswelvaart (2021: 57%; 2017: 49%).

Hoe deze en de andere sociaal-demografische kenmerken zijn gemeten, lichten we onder tabel 2.1 toe. We bespreken ook in hoeverre de data representatief zijn voor de middelbare scholieren in Nederland.

[2] Het totaalaantal respondenten van 12 tot en met 16 jaar was 5.243. Een groot deel had niet alle vragen beantwoord. Om steeds over dezelfde groep uitspraken te doen, hebben we alleen de respondenten meegenomen die alle vragen hebben beantwoord.

Tabel 2.1
Respondenten in 2021, uitgesplitst naar sociaal-demografische kenmerken
(in ongewogen en gewogen aantallen en procenten)

	Ongewogen		Gewogen
	Aantal	**Percentage**	**Percentage**
Totaal	4.454	100	100
Leeftijd			
12 jaar	914	21	19
13 jaar	1.066	24	24
14 jaar	1.225	28	24
15 jaar	949	21	24
16 jaar	300	7	8
Gender (binair)			
Jongen	2.248	50	51
Meisje	2.206	50	49
Opleiding			
Vmbo	2.205	50	49
Havo/vwo	2.249	50	51
Gezinswelvaart			
Laag	456	10	11
Midden	2.573	58	57
Hoog	1.425	32	33
Migratieachtergrond			
Geen	3.443	77	76
'Westers'*	278	6	7
'Niet-Westers'*	733	17	17

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

'Westerse landen' zijn landen in Europa en Canada, Australië, Nieuw-Zeeland en de Verenigde Staten. 'Niet-westerse landen' zijn landen in Afrika, het Midden-Oosten, Azië en Zuid- en Midden-Amerika.

Leeftijd

De leeftijd van de scholieren is berekend op basis van het geboortejaar en de geboortemaand. In dit onderzoek hebben we alleen scholieren van 12-16 jaar geselecteerd. Zo konden we de resultaten van 2021 vergelijken met die van eerdere meetjaren.

In 2021 woonden er ongeveer evenveel 12-, 13-, 14-, 15- en 16-jarigen in Nederland. Met 188.438 inwoners was de groep 13-jarigen het kleinst. De groep 16-jarigen was met 199.394 inwoners het grootst (CBS, 2024a).

De leeftijdsverdeling in de geselecteerde respondentgroep is niet helemaal representatief voor de situatie in Nederland. Dat geldt vooral voor de groep 16-jarigen (7%). 13- (24%) en 14-jarigen (28%) zijn iets oververtegenwoordigd.

Daarnaast zijn er verschillen ten opzichte van eerdere meetjaren. Ieder meetjaar is het aantal respondenten van 12-15 jaar meer dan 900. Het aantal 16-jarige respondenten ligt normaal gesproken rond de 500. In 2021 was het aantal 16-jarige respondenten 300. Het relatief lage aantal respondenten en de weging hebben mogelijk invloed op de resultaten voor deze groep.

Gender

De scholieren is in de vragenlijst gevraagd of ze een jongen of een meisje zijn (beide 50%, zie figuur 2.1). Dit percentage is vergelijkbaar met landelijke cijfers (CBS, 2024a). Vervolgens kregen ze de vraag hoe ze zichzelf zien, waarbij er ook niet-binaire antwoordopties voor gender waren. Deze laatste opties waren weinig aangekruist. Daarom zijn we alleen nagegaan of jongens en meisjes verschillen in wekelijkse sportdeelname en clublidmaatschap.

Opleiding

In de HBSC-vragenlijst konden scholieren aangeven welk type onderwijs ze volgden. Het Trimbos-instituut heeft de antwoorden onderverdeeld in vier categorieën:

- vmbo-kader/basis;
- vmbo-theoretisch/gemengd/mavo;
- havo;
- vwo.

In dit onderzoek hebben we de eerste twee en de laatste twee categorieën samengevoegd tot de categorieën vmbo en havo/vwo (beide 50%, zie **tabel 2.1**). Zo konden we deze groepen scholieren vergelijken met die van voorgaande meetjaren. De mate waarin leerlingen in dit onderzoek vmbo- en havo-/vwo-onderwijs volgen, is redelijk vergelijkbaar met landelijke cijfers (resp. 49% en 45%), al zijn havo-/vwo-leerlingen dus enigszins oververtegenwoordigd (CBS, 2022).

Gezinswelvaart

De variabele gezinswelvaart is opgebouwd uit vijf vragen. Deze gaan over concrete bezittingen (aantal auto's, computers) over kenmerken van het huis (eigen slaapkamer, aantal badkamers en bezit van een vaatwasser) en het aantal keren dat het gezin van de scholier in het afgelopen jaar naar het buitenland op vakantie is geweest (Boer et al., 2022).

Door de coronapandemie was reizen naar het buitenland in een groot deel van 2021 niet mogelijk. Hierdoor kan het aantal buitenlandse vakanties in deze periode een vertekend beeld geven van de reguliere reisgewoonten van gezinnen. Dit kan ertoe

hebben geleid dat respondenten op basis van deze indicator anders zijn ingedeeld dan in een niet-pandemische situatie het geval zou zijn.

Migratieachtergrond

In de vragenlijst kregen scholieren de vraag in welk land ze zelf geboren zijn en in welk land hun vader en moeder geboren zijn (Boer et al., 2022). In de data is onderscheid gemaakt tussen scholieren zonder migratieachtergrond (77%), met een 'niet-westerse' migratieachtergrond (16%) en met een 'westerse' migratieachtergrond (6%, zie **tabel 2.1**). Dit is redelijk vergelijkbaar met landelijke cijfers over de migratieachtergrond van scholieren (74% geen, 19% niet-westers, 8% westers; CBS, 2022).

De verschillende typen migratieachtergrond bestaan uit de volgende landen:

- 'westerse' migratieachtergrond: Duitsland, Polen en overig 'westers';[3]
- 'niet-westerse' migratieachtergrond: Marokko, Turkije, Suriname en overig 'niet-westers'.[4]

Een scholier wordt tot iemand met een migratieachtergrond gerekend als de scholier zelf of minstens één van de ouders in het buitenland is geboren. In de analyse hebben we alleen scholieren zonder en met een 'niet-westerse' migratieachtergrond met elkaar vergeleken. Het aantal scholieren met een 'westerse' migratieachtergrond dat de vragenlijst heeft ingevuld, is te laag om betrouwbare uitspraken over te doen.

Gebruik 'westerse' en 'niet-westerse' migratieachtergrond

In Nederlands (sport)onderzoek en (sport)beleid waren 'westers' en 'niet-westers' jarenlang de gangbare indeling en termen. Vanaf 2020 wordt deze indeling als achterhaald gezien (Bovens et al., 2021). Maar op basis van de beschikbare data zijn we genoodzaakt om in dit onderzoek aan deze 'verouderde' indeling vast te houden. Een voordeel hiervan is dat vergelijking met eerdere meetjaren mogelijk is.

2.4 Analyse

Onderwerpen analyse

Met een analyse in SPSS zijn we nagegaan welk aandeel scholieren in 2021 lid was van een sportclub en welk aandeel wekelijks sportte. En we hebben de samenhang van de vijf sociaal-demografische kenmerken met clublidmaatschap en wekelijkse sportdeelname onderzocht.

Verschillen per sociaal-demografisch kenmerk

Met een Chi-kwadraattoets hebben we de verschillen in clublidmaatschap en wekelijkse sportdeelname per sociaal-demografisch kenmerk onderzocht. We

[3] Westerse landen zijn landen in Europa en Canada, Australië, Nieuw-Zeeland en de Verenigde Staten.
[4] Niet-westerse landen zijn landen in Afrika, het Midden-Oosten, Azië en Zuid- of Midden-Amerika.

hebben bijvoorbeeld getoetst of jongens in 2021 vaker lid waren van een sportclub dan meisjes. En of scholieren die vmbo volgden, vaker wekelijks sportten dan scholieren die havo of vwo volgden.

2.5 Logistische regressieanalyses

Interacties tussen sociaal-demografische kenmerken

De Chi-kwadraattoets houdt geen rekening met de invloed van andere sociaal-demografische kenmerken. Daarom hebben we over de cijfers van 2021 voor zowel wekelijkse sportdeelname als voor sportclublidmaatschap een logistische regressieanalyse uitgevoerd. Daarin zijn we nagegaan welke sociaal-demografische kenmerken het sterkst voorspellen of een scholier wekelijks sport en of een scholier lid is van een sportclub.

We hebben deze analyse eerst uitgevoerd met de vijf sociaal-demografische kenmerken als voorspellende factoren:

- leeftijd;
- gender;
- opleiding;
- gezinswelvaart; en
- migratieachtergrond.

Vervolgens hebben we nog een tweede analyse uitgevoerd, waarin we ook keken naar de interactie tussen de verschillende sociaal-demografische kenmerken:

- gezinswelvaart en gender;
- gezinswelvaart en opleiding;
- gezinswelvaart en migratieachtergrond;
- migratieachtergrond en gender; en
- migratieachtergrond en opleiding

Zo konden we de invloed van ieder afzonderlijk sociaal-demografisch kenmerk onderzoeken, rekening houdend met de invloed van een interactie met een ander sociaal-demografisch kenmerk.

Alleen 12-15-jarigen in logistische regressieanalyse

Voordat we de logistische regressieanalyse uitvoerden, toetsten we of de data voldoen aan de assumpties voor deze analyse. Daaruit bleek dat die aan één assumptie niet werd voldeden. Leeftijd hangt niet lineair samen met de log odds. Dat komt doordat de groep 16-jarige jongens bovenmatig lid is van een sportclub (80%).

Mogelijk is de samenstelling van deze groep jongens anders dan in voorgaande jaren. Dat hebben we met de huidige data niet kunnen achterhalen. Daarom, en omdat het aantal 16-jarige respondenten lager is dan in eerdere meetjaren, hebben we de 16-jarige scholieren niet meegenomen in de logistische regressieanalyse.

Als we uitgaan van de 12-15-jarige respondenten, voldoen de data wel aan de assumpties voor een logistische regressieanalyse:

- De data is ongepaard.
- De afhankelijke variabelen zijn categorisch.
- De correlatiecoëficient tussen de onafhankelijke variabelen is niet hoger dan 0,7 en niet lager dan -0,7 (zie tabel 2.2).
- Er zijn geen outliers.
- De onafhankelijke variabelen van intervalniveau (leeftijd) hangen lineair samen met de log odds.

De meeste sociaal-demografische kenmerken van de scholieren in dit onderzoek hangen met elkaar samen (tabel 2.2). Maar de samenhang is zwak tot nihil. De sterkste samenhang vinden we tussen gezinswelvaart en migratieachtergrond. De positieve correlatiecoëfficient van 0,140 betekent dat een 'niet-westerse' migratieachtergrond samenhangt met een lagere gezinswelvaart. Maar deze samenhang is zwak.

Tabel 2.2
Samenhang tussen sociaal-demografische kenmerken van 12-15-jarige respondenten in 2021
(in correlatiecoëfficiënten, n=4.454)

	Leeftijd	Gender	Opleiding	Gezinswelvaart	Migratieachtergrond
Leeftijd	1	0,005	-0,034*	-0,047*	-0,046*
Gender		1	-0,05*	0,057*	-0,027
Opleiding			1	0,098*	0,048*
Gezinswelvaart				1	0,140*
Migratieachtergrond					1

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* Significante correlatie bij een betrouwbaarheidsinterval van 95%. De correlaties hebben we berekend met de Spearman-rangcorrelatie.

Hoofdstuk 3

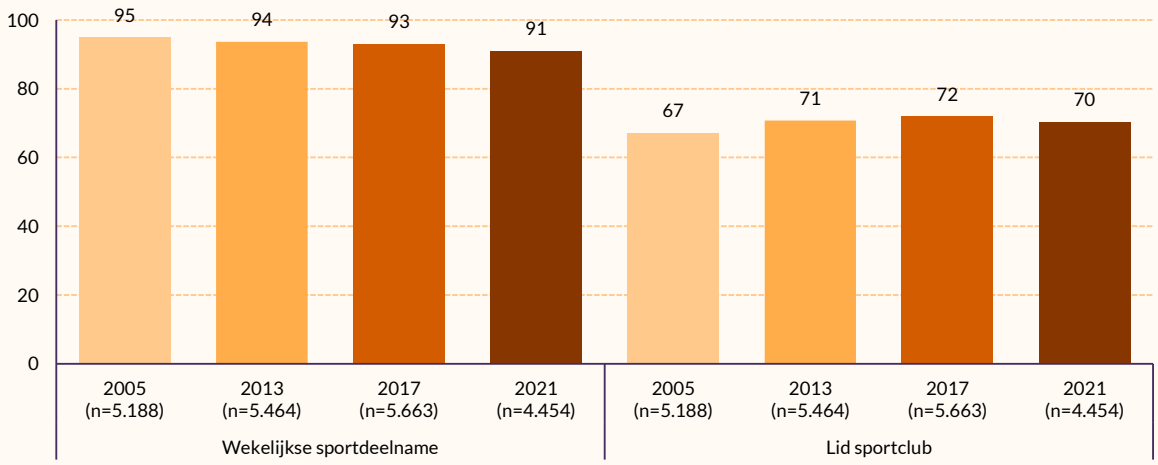
Ontwikkelingen 2005-2021

In dit hoofdstuk beschrijven we eerst de ontwikkeling van de wekelijkse sportdeelname en het sportclublidmaatschap tussen 2005 en 2021. Vervolgens gaan we in op verschillen in de sportdeelname van groepen scholieren in 2021. Daarbij kijken we naar leeftijd, gender, opleiding, gezinswelvaart en migratieachtergrond. We vergelijken dit met voorgaande jaren.

3.1 Algemene ontwikkelingen

In 2021 sportte 91 procent van de scholieren van 12-16 jaar wekelijks (figuur 3.1). 70 procent was lid van een sportclub. Dit is, naar verwachting, hoger dan de cijfers uit de Gezondheidsenquête.[5]

Figuur 3.1
Wekelijkse sportdeelname en sportclublidmaatschap onder scholieren van 12-16 jaar in 2005, 2013, 2017 en 2021
(in procenten)*

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.
* n is ongewogen, percentages zijn gewogen.

In de wekelijkse sportdeelname zien we een kleine dalende trend. In 2021 is het percentage ten opzichte van het voorgaande meetjaar (2017) iets sterker gedaald dan in eerdere jaren.

De mate waarin scholieren lid zijn van een sportclub, heeft zich de afgelopen jaren op een andere manier ontwikkeld dan de wekelijkse sportdeelname. Dit percentage

[5] De cijfers van het HBSC-onderzoek zijn niet exact te vergelijken met de kernindicatoren sport en bewegen, omdat de wekelijkse sportdeelname en het lidmaatschap bij sportclubs op verschillende wijzen zijn bevraagd. Zie paragraaf 2.2 voor een verdere toelichting.

nam tussen 2005 (67%), 2013 (71%) en 2017 (72%) toe, maar toont in 2021 een kleine daling (70%, figuur 3.1). Dit kan betekenen dat er weliswaar een stijging was in sportclubdeelname tussen 2005 en 2013, maar dat deze zich sindsdien relatief gestabiliseerd heeft en enkel nog licht schommelt.

De daling van de wekelijkse sportdeelname en het clublidmaatschap zijn op verschillende manieren te verklaren. Zo is de samenstelling van de groep scholieren anders dan in 2017. De respondentgroep van 2021 bevat meer scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond en minder met een hoge gezinswelvaart (zie paragraaf 2.3).

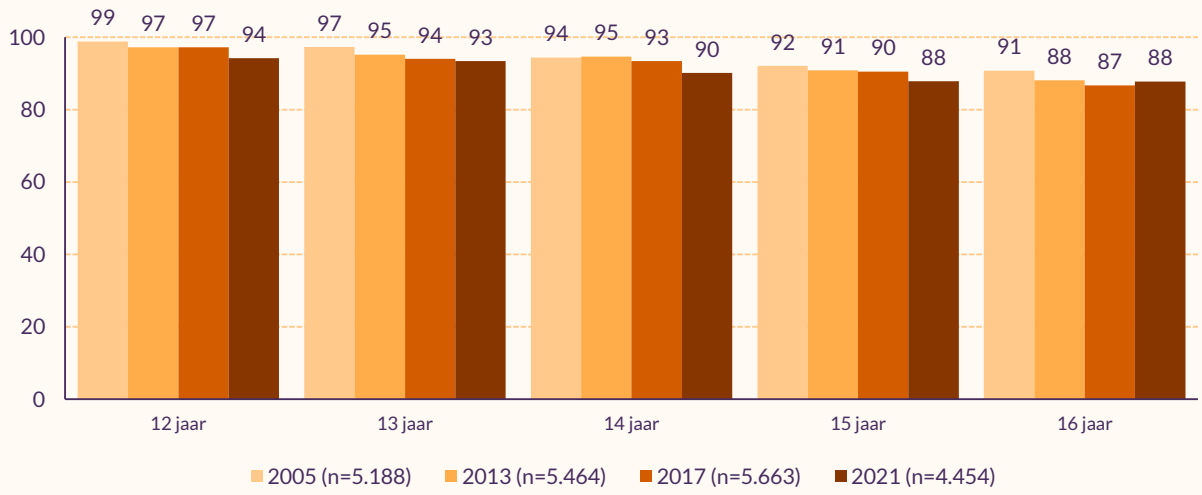
Daarnaast is de coronacrisis van invloed geweest. Het aandeel jeugd (13-18 jaar) dat sport op een sportvereniging, nam in 2020 en 2021 af (NOC*NSF, 2022; RIVM, 2022).[6] De wekelijkse sportdeelname van de jeugd nam ook af in 2020 (RIVM/Mulier Instituut, 2024). Er is al meerdere jaren sprake van een dalende trend in de sportdeelname van de jeugd (RIVM/Mulier Instituut, 2024).

3.2 Leeftijd

Wekelijkse sportdeelname

Jongere scholieren sporten significant vaker wekelijks dan oudere scholieren. De totale dalende trend in wekelijkse sportdeelname zien we terug in bijna iedere leeftijdscategorie (figuur 3.2).

Figuur 3.2
Aandeel scholieren van 12-16 jaar dat in 2005, 2013, 2017 en 2021 wekelijks sportte, naar leeftijd (in procenten)*

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* n is ongewogen, percentages zijn gewogen.

[6] Het aantal lidmaatschappen van sportverenigingen is tijdens de coronacrisis niet aantoonbaar sterker afgenomen dan in andere periodes. Toch kan het niet kunnen sporten op de vereniging door de coronamaatregelen van invloed zijn geweest op de perceptie van lid zijn van een sportvereniging.

Alleen het aandeel 16-jarigen dat in 2021 wekelijks sportte, is op een vergelijkbaar niveau als in de voorgaande jaren gebleven (88%). Toch is dit aandeel nog altijd lager dan het aandeel 12-, 13- en 14-jarigen dat in 2021 wekelijks sportte (respectievelijk 94%, 93% en 90%). Het aandeel 15- en 16-jarigen dat wekelijks sportte, was in 2021 voor beide leeftijdsgroepen hetzelfde (88%).

Een kritische noot hierbij is dat het aantal 16-jarige respondenten ten opzichte van het aantal jongere scholieren laag is. Daarnaast zijn de resultaten door de coronapandemie onvoldoende representatief om te kunnen spreken van een trend(breuk).

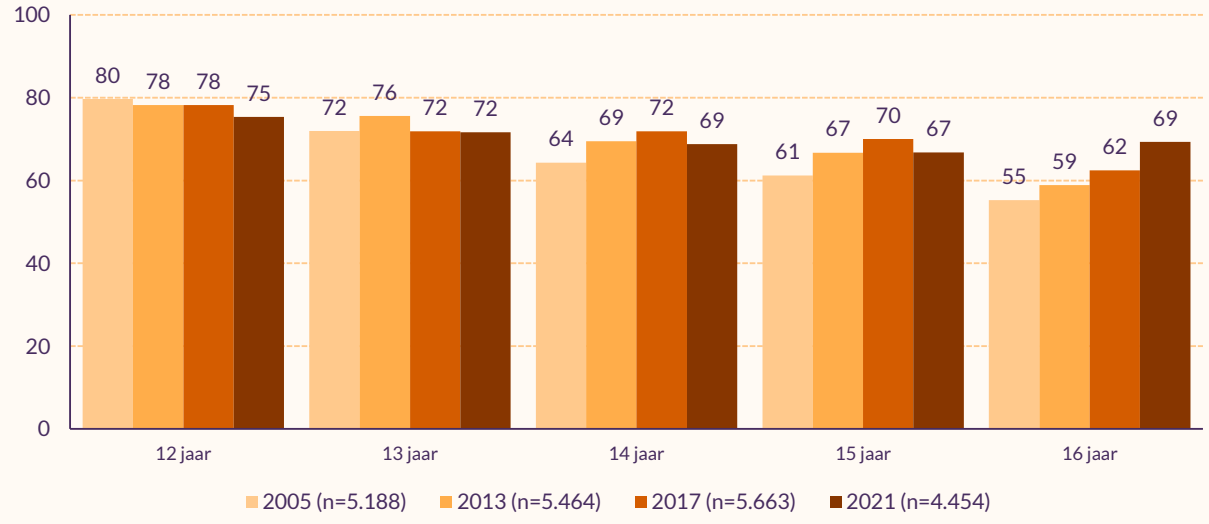
Sportclublidmaatschap

Jongere scholieren zijn significant vaker lid van een sportclub dan oudere, met uitzondering van 16-jarigen. 16-jarigen zijn in dit onderzoek de enige leeftijdsgroep waarvan het aandeel leden van een sportclub in 2021 is gestegen (figuur 3.3).

De 16-jarige jongens in dit onderzoek zijn bovenmatig vaak lid van een sportclub (80%, niet in figuur). Bij meisjes zien we geen tot weinig verschil met voorgaande jaren. Mogelijk is dit te verklaren vanuit de representatie van 16-jarigen ten opzichte van andere leeftijdsgroepen en ten opzichte van eerdere meetjaren (zie hoofdstuk 3.2).

Figuur 3.3

Aandeel scholieren van 12-16 jaar dat in 2005, 2013, 2017 en 2021 lid was van een sportclub, naar leeftijd (in procenten)*

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* n is ongewogen, percentages zijn gewogen.

Verder is tussen 2005 en 2017 het aandeel 14- en 15-jarigen dat lid is van een sportclub gestegen. Mogelijk houdt dit verband met de toegenomen populariteit van fitness onder jongeren (CBS/RIVM, 2005/2021). Hierdoor is het verschil met

12- en 13-jarigen in 2017 een stuk kleiner dan in 2005. In 2021 is het percentage lidmaatschappen weer gedaald. Dat komt mogelijk door de coronamaatregelen, die deelname aan het sportaanbod beperkten.

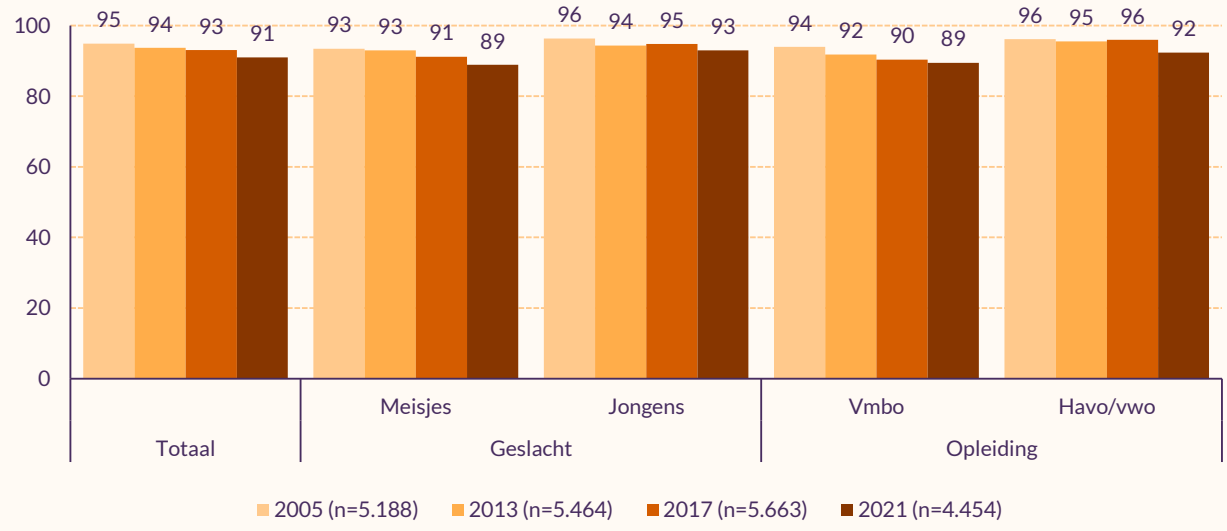
3.3 Gender en opleiding

Wekelijkse sportdeelname

In figuur 3.4 staat de wekelijkse sportdeelname uitgesplitst naar gender en opleiding. Bij alle groepen uitgesplitst naar beide sociaal-demografische kenmerken zien we een vergelijkbare dalende trend in de wekelijkse sportdeelname.

In figuur 3.4 valt op dat de wekelijkse sportdeelname van havo-/vwo-scholieren tussen 2005 en 2017 nagenoeg gelijk is gebleven. En dat in 2021 bij deze groep, ten opzichte van vmbo-scholieren, een sterkere daling heeft plaatsgevonden. Mogelijk hebben de coronamaatregelen, die sporten bij een club beperkten in 2021, invloed gehad op de wekelijkse sportdeelname van deze scholieren.

Figuur 3.4
Aandeel scholieren van 12-16 jaar dat in 2005, 2013, 2017 en 2021 wekelijks sportte, naar gender en opleiding
(in procenten)*

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* n is ongewogen, percentages zijn gewogen.

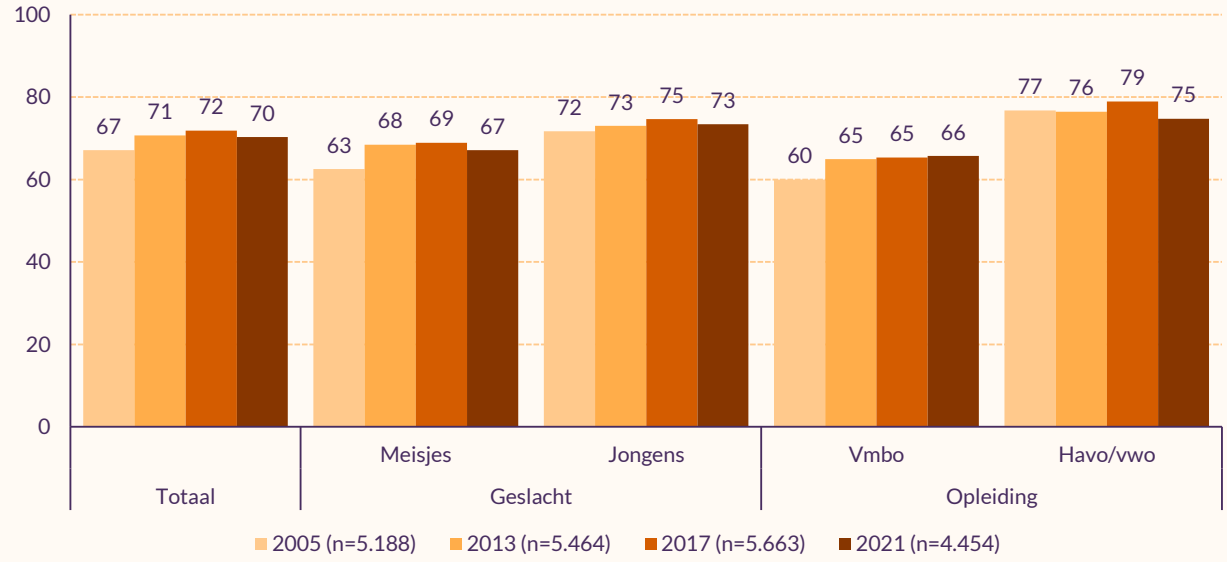
Net als in eerdere meetjaren (Heijnen et al., 2020) zien we in 2021 op basis van gender en opleiding kleine, maar significante verschillen in wekelijkse sportdeelname:

- Jongens sporten iets vaker wekelijks dan meisjes.
- Scholieren die havo of vwo volgen, sporten iets vaker wekelijks dan scholieren die vmbo volgen.

Sportclublidmaatschap

Bij sportclublidmaatschap zien we verschillende trends op basis van gender en opleiding. De trend bij jongens, meisjes en havo/vwo'ers is vergelijkbaar met de trend in de totaalcijfers (figuur 3.5): een lichte stijging tot 2017 en in 2021 een kleine afname. Onder vmbo'ers is sinds 2013 het aandeel dat lid is van een sportclub stabiel. Verder zien we dat havo-/vwo-scholieren vaker lid zijn van een sportclub dan vmbo-scholieren, maar dat dit verschil in 2021 kleiner is geworden.

Figuur 3.5
Aandeel scholieren van 12-16 jaar dat in 2005, 2013, 2017 en 2021 lid was van een sportclub, naar gender en opleiding
(in procenten)*

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* n is ongewogen, percentages zijn gewogen.

Net als in eerdere jaren (Heijnen et al., 2020) zien we in 2021 significante verschillen in sportclublidmaatschap tussen groepen met verschillende sociaal-demografische kenmerken:

- Jongens zijn vaker lid van een sportclub dan meisjes.
- Scholieren die havo of vwo volgen, zijn vaker lid van een sportclub dan scholieren die vmbo volgen.

De verschillen in sportclublidmaatschap tussen groepen (vooral naar opleiding) zijn groter dan de verschillen bij wekelijkse sportdeelname.

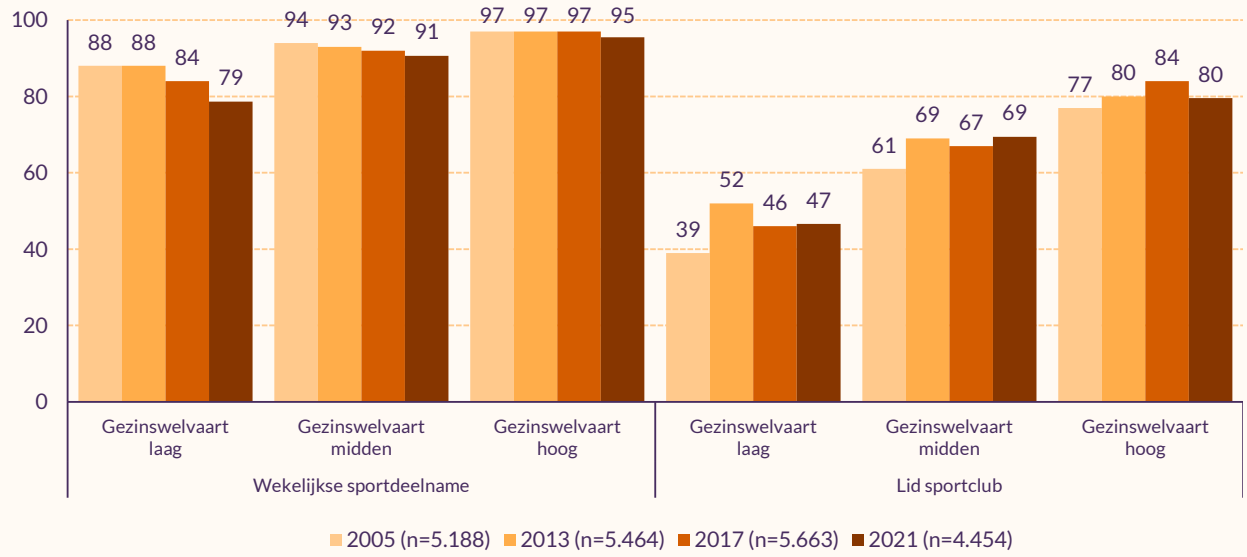
3.4 Gezinswelvaart

Scholieren met een lage gezinswelvaart (79%, figuur 3.6) sporten significant minder vaak wekelijks dan scholieren met een hoge gezinswelvaart (95%). En ze zijn significant minder vaak lid van een sportclub (47% vs. 80%).

In vergelijking met andere sociaal-demografische kenmerken zijn de verschillen in wekelijkse sportdeelname en sportclublidmaatschap van scholieren naar gezinswelvaart verreweg het grootst.

In 2021 zien we ten opzichte van eerdere jaren een daling in de wekelijkse sportdeelname. Deze is het sterkst onder scholieren met een lage gezinswelvaart. Bij sportclublidmaatschap zien we deze ontwikkeling niet of minder sterk. Dat komt waarschijnlijk door de coronapandemie in 2021. Toen bleven scholieren wel lid van de sportclub, maar was het gedurende een grote periode niet mogelijk om er te sporten.

Figuur 3.6
Wekelijkse sportdeelname en sportclublidmaatschap onder scholieren van 12-16 in 2005, 2013, 2017 en 2021, naar gezinswelvaart
(in procenten)*

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* n is ongewogen, percentages zijn gewogen.

3.5 Migratieachtergrond

In figuur 3.7 staan de wekelijkse sportdeelname en het lidmaatschap bij sportclubs uitgesplitst naar migratieachtergrond. Ten opzichte van het totaal (figuur 3.1) zien we een vergelijkbare dalende trend in de wekelijkse sportdeelname. Wel valt op dat de wekelijkse sportdeelname van scholieren zonder migratieachtergrond tussen 2005 en 2017 nagenoeg gelijk is gebleven.

Als het gaat om lidmaatschap bij sportclubs, zien we bij de groep scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond een ander patroon dan bij de scholieren zonder migratieachtergrond. Uit de metingen van 2013, 2017 en 2021 blijkt dat het sportclublidmaatschap bij scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond sinds 2005 is toegenomen. Anders dan de algemene trend, daalde het percentage in

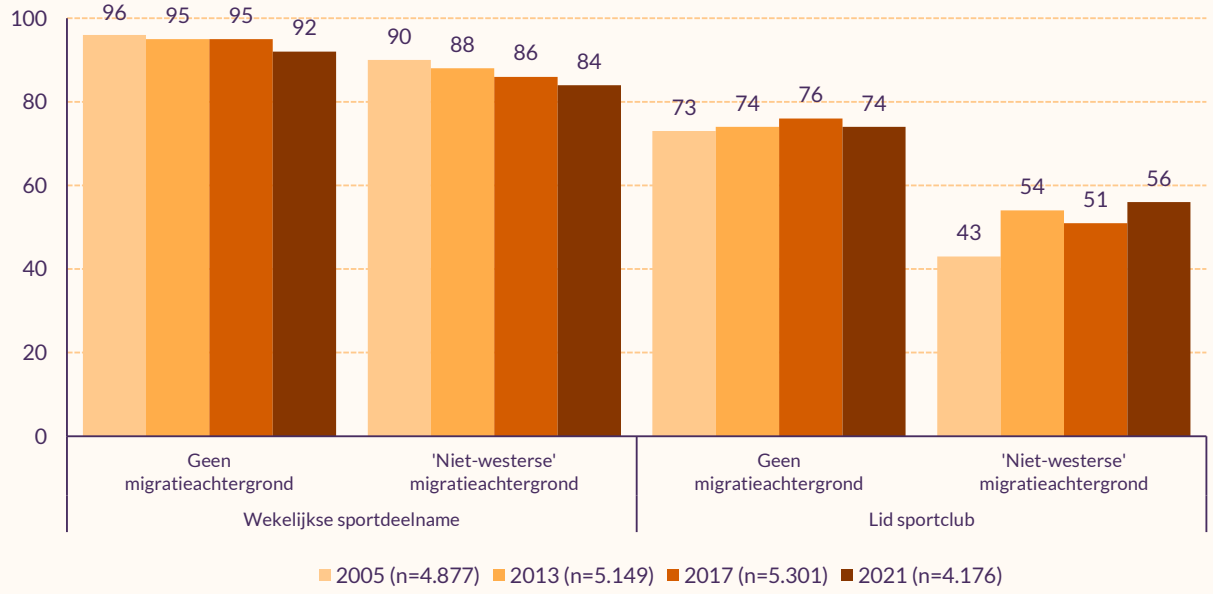
2017 (51%) ten opzichte van 2013 (54%), maar steeg dit in 2021 (56%) naar het hoogste percentage dat is gemeten voor deze groep.

Hoewel het onwaarschijnlijk lijkt, is het lastig vast te stellen of de sportclubdeelname van deze groep daadwerkelijk zo sterk wisselt. Waarschijnlijker is dat het percentage sinds 2013 relatief gestabiliseerd is en schommelt rond de 54 procent. Mogelijke verklaringen voor deze schommelingen zijn eventuele verschillen in samenstelling van de respondentengroep en de wegingen van de data.

Figuur 3.7

Aandeel scholieren van 12-16 jaar dat in 2005, 2013, 2017 en 2021 wekelijks sportte en dat lid was van een sportclub, naar migratieachtergrond

(in procenten)*

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* n is ongewogen, percentages zijn gewogen.

Net als in eerdere jaren sporten scholieren zonder migratieachtergrond vaker wekelijks en zijn ze vaker lid van een sportclub dan scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond (Heijnen et al., 2020). Deze verschillen zijn groter dan de verschillen op basis van gender en opleiding.

Hoofdstuk 4

Sociaal-demografische kenmerken als voorspellers

In dit hoofdstuk lichten we toe welke sociaal-demografische kenmerken van scholieren belangrijke voorspellers zijn voor hun wekelijkse sportdeelname en sportclublidmaatschap. We bespreken eerst in welke mate de losse sociaal-demografische achtergrondkenmerken voorspellers zijn. Daarna bekijken we welke invloed de interactie tussen de kenmerken heeft.

We zijn voor 2021 nagegaan welke sociaal-demografische kenmerken (leeftijd[7], gender, gevolgde opleiding, gezinswelvaart en migratieachtergrond) het sterkst samenhangen met of een scholier wekelijks sport en of een scholier lid is van een sportclub. Dat hebben we gedaan met twee logistische regressieanalyses: een voor de wekelijkse sportdeelname en een voor het sportclublidmaatschap.

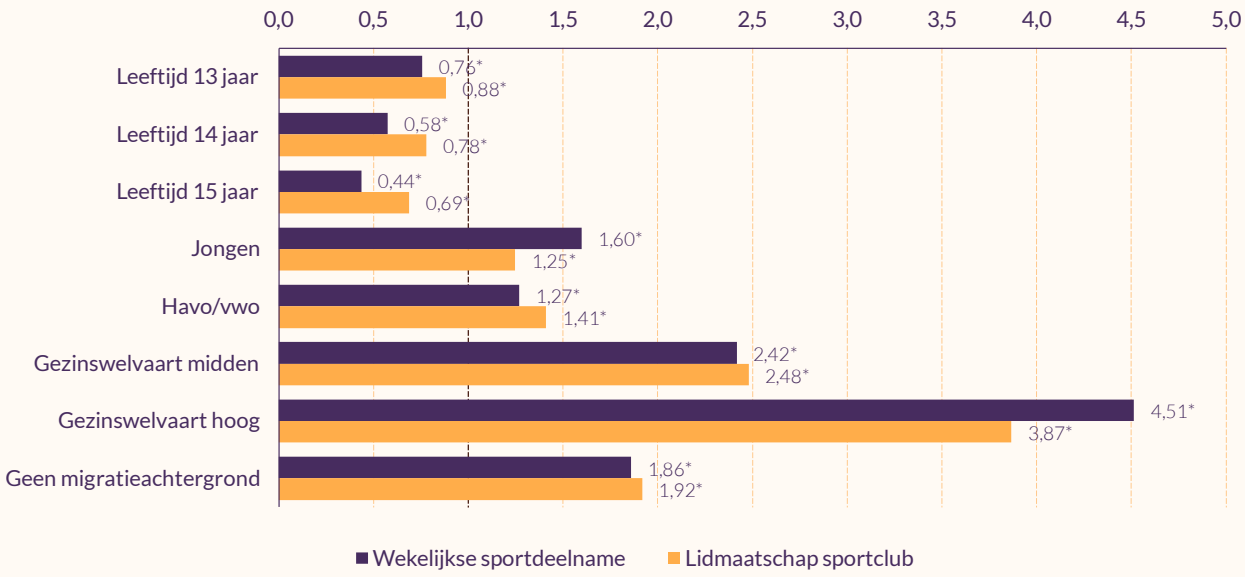
4.1 Voorspellers zonder interactie

Uit de logistische regressieanalyses *zonder interactievariabelen* blijkt dat het type opleiding dat scholieren volgen en hun leeftijd, gender, gezinswelvaart en migratieachtergrond allemaal significant samenhangen met hun wekelijkse sportdeelname en sportclublidmaatschap (zie figuur 4.1). Gezinswelvaart en migratieachtergrond blijken de belangrijkste voorspellers.

Interpretatie odds ratio
Een odds ratio (OR) geeft aan hoe sterk de samenhang is vergeleken met een referentiegroep. Een OR van 1 betekent dat er geen verschil is met de referentiegroep. Hoe verder de OR van 1 af ligt, hoe groter het verschil. Een OR boven de 1 wijst op een positiever verband, en een OR onder de 1 op een negatiever verband in vergelijking met de referentiegroep.

[7] Bij leeftijd hebben we 16-jarigen uitgesloten van de analyse (zie hoofdstuk 2).

Figuur 4.1
Odds ratio's op basis van de logistische regressieanalyses, zonder interacties
(n=3.895)

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* Scholieren met dit sociaal-demografische kenmerk scoren significant anders op wekelijkse sportdeelname of sportclublidmaatschap dan scholieren met het sociaal-demografische kenmerk uit de referentiecategorie (BI 95%).
Toelichting: 12-jarige meisjes, vmbo-scholieren, een lage gezinswelvaart en een 'niet-westerse' migratieachtergrond zijn de referentiegroep. Constante wekelijkse sportdeelname=84,59; constante lidmaatschap sportclub=2,28.

De kans op sportclubdeelname is het grootst bij de scholier die:

- een hoge gezinswelvaart heeft;
- geen migratieachtergrond heeft;
- een jongen is;
- havo/vwo volgt; en
- 12 jaar oud is.

4.2 Voorspellers met interactie

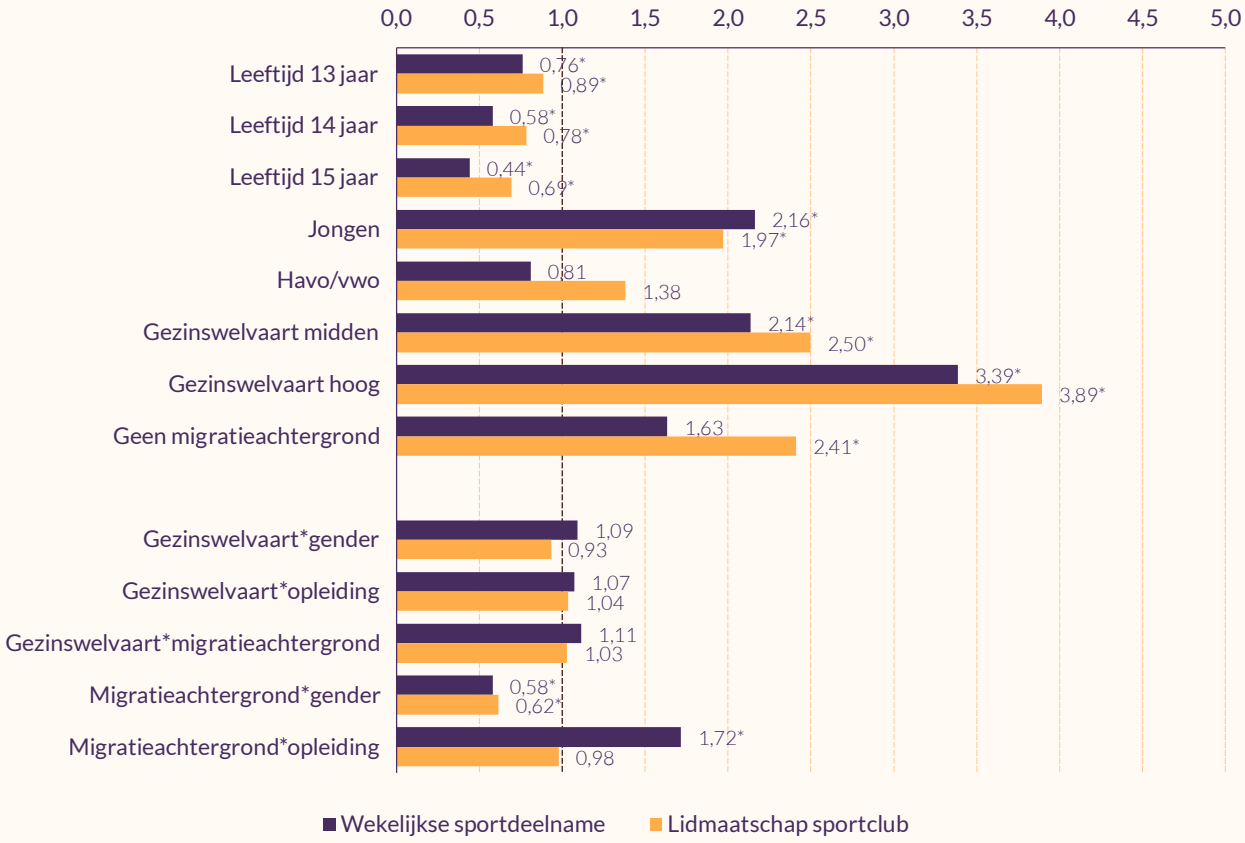
Als we de interacties tussen gezinswelvaart, migratieachtergrond, gender en opleiding meenemen in de logistische regressieanalyse, is er niet langer een significante samenhang tussen opleiding en wekelijkse sportdeelname, en tussen opleiding en sportclublidmaatschap (zie figuur 4.2). Ook hangt migratieachtergrond afzonderlijk niet meer significant samen met wekelijkse sportdeelname. De samenhang met sportclublidmaatschap is nog wel significant.

Wel is er een significante samenhang tussen de interactie van migratieachtergrond en gender met wekelijkse sportdeelname. Dit geldt ook voor sportclublidmaatschap. Ook de samenhang tussen de interactie van migratieachtergrond en opleiding met wekelijkse sportdeelname is significant. Dit geldt niet voor deze interactievariabele met sportclublidmaatschap.

Figuur 4.2

Odds ratio's op basis van de logistische regressieanalyses, met interacties

(n=3.895)

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

Scholieren met dit sociaal-demografische kenmerk scoren significant anders op wekelijkse sportdeelname of sportclublidmaatschap dan scholieren met het sociaal-demografische kenmerk uit de referentiecategorie (BI 95%).
Toelichting: 12-jarige meisjes, vmbo-scholieren, een lage gezinswelvaart en een 'niet-westerse' migratieachtergrond zijn de referentiegroep. Constante wekelijkse sportdeelname =91,55; constante lidmaatschap sportclub=1,792.

De kans op wekelijkse sportdeelname is het grootst bij de scholier die:

- een hoge gezinswelvaart heeft;
- een jongen is; en
- 12 jaar oud is.

De kans op sportclublidmaatschap is het grootst bij de scholier die:

- een hoge gezinswelvaart heeft;
- geen migratieachtergrond heeft; en
- 12 jaar oud is.

Hoofdstuk 5

Interactie sociaal-demografische kenmerken

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe de sociaal-demografische kenmerken met elkaar interacteren. De interactie met leeftijd laten we buiten beschouwing, omdat het aantal respondenten per leeftijdsgroep te laag is om betrouwbare uitspraken over te doen. We presenteren de gevonden verschillen op basis van de Chi-kwadraattoetsen.

Meerwaarde analyse van interacties tussen sociaal-demografische kenmerken

Het is waardevol om in onderzoek te kijken naar de interactie tussen sociaal-demografische kenmerken. Zo kunnen we bepalen of de relatie tussen één kenmerk en sport(club)deelname wordt beïnvloed door een ander kenmerk.

Voorbeeld: Stel dat Nederlanders met en zonder migratieachtergrond, en mannen en vrouwen, gemiddeld evenveel sporten. Dan lijkt er geen verschil. Maar wanneer we deze kenmerken combineren, blijken die er wel te zijn: mannen met een migratieachtergrond sporten bijvoorbeeld meer dan mannen zonder migratieachtergrond, terwijl dit bij vrouwen juist omgekeerd is. Deze patronen blijven onzichtbaar wanneer de kenmerken alleen afzonderlijk worden bekeken.

Door zulke kruisingen mee te nemen in de analyse ontstaat een genuanceerder en volledig beeld van sociale verschillen, en voorkomen we dat belangrijke patronen over het hoofd worden gezien.

5.1 Interactie met gezinswelvaart

Gezinswelvaart is de belangrijkste voorspeller voor wekelijks sporten en sportclublidmaatschap. In figuur 3.6 zagen we dat scholieren met een hogere gezinswelvaart vaker wekelijks sporten en lid zijn van een sportclub dan scholieren met een lage gezinswelvaart. In deze paragraaf beschrijven we de interactie van gezinswelvaart met gender, opleiding en migratieachtergrond.

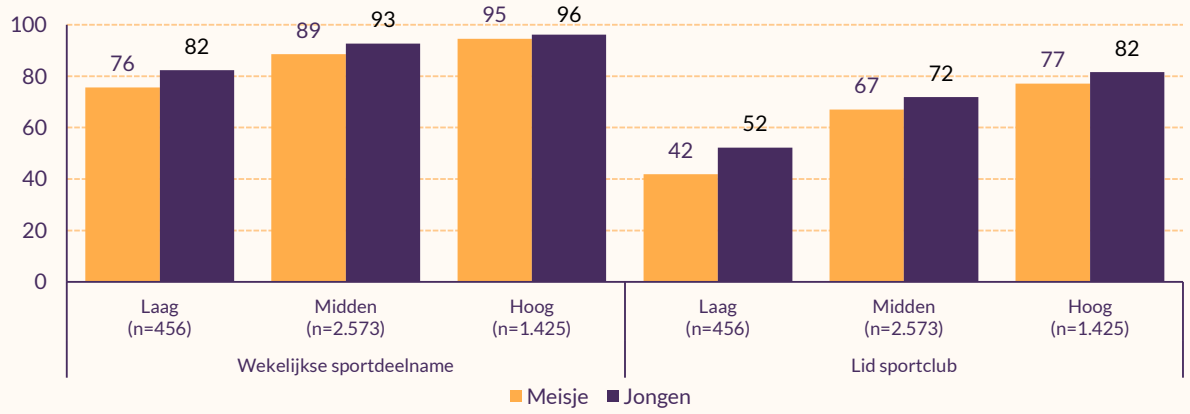
De interactie brengen we in kaart door de scholieren met verschillende typen gezinswelvaart te splitsen in drie groepen (laag, midden en hoog). Per groep presenteren we de verschillen tussen scholieren met en zonder migratieachtergrond, tussen jongens en meisjes en tussen vmbo'ers en havo/vwo'ers.

Gender

Een hogere gezinswelvaart gaat, ongeacht gender, samen met een significant hogere wekelijkse sportdeelname en hoger sportclublidmaatschap (figuur 5.1). Binnen elk gezinswelvaartsniveau (laag, midden, hoog) geldt dat jongens vaker wekelijks sporten en vaker lid zijn van een sportclub dan meisjes. De verschillen tussen jongens en meisjes zijn het grootst onder scholieren met een lage gezinswelvaart.

Een hoge gezinswelvaart verkleint dus de genderverschillen in sportdeelname. De verschillen zijn groter bij sportclublidmaatschap dan bij wekelijkse sportdeelname.

Figuur 5.1
Aandeel scholieren van 12-16 jaar dat in 2021 wekelijks sportte en dat lid was van een sportclub, naar gezinswelvaart en gender
(in procenten)*

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* n is ongewogen, percentages zijn gewogen.

Opleiding

Ook ongeacht opleiding sporten scholieren met een hogere gezinswelvaart significant vaker wekelijks en zijn ze significant vaker lid van een sportclub dan scholieren met een lage gezinswelvaart (figuur 5.2).

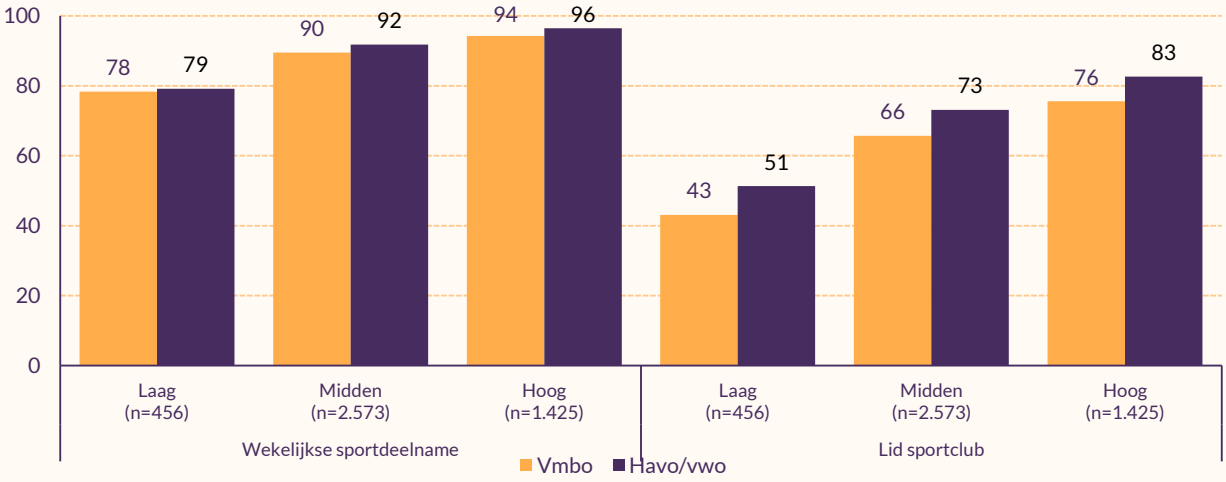
De wekelijkse sportdeelname onder havo-/vwo-scholieren is in iedere gezinswelvaartsgroep iets hoger dan onder vmbo-scholieren, al is dit verschil minimaal. Deze verschillen zijn groter bij sportclublidmaatschap. Daarbij valt op dat het verschil tussen de opleidingen in alle drie de gezinswelvaartsniveaus nagenoeg gelijk is.

Een hogere gezinswelvaart gaat dus samen met een grotere kans op sportclublidmaatschap, maar verkleint niet het verschil tussen vmbo- en havo-/vwo -scholieren. De logistische regressieanalyses bevestigen dit beeld. Daaruit blijkt dat opleiding en gezinswelvaart niet significant met elkaar interacteren.

Figuur 5.2

Aandeel scholieren van 12-16 jaar dat in 2021 wekelijks sportte en dat lid was van een sportclub, naar gezinswelvaart en opleiding

(in procenten)*

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* n is ongewogen, percentages zijn gewogen.

Interactie gezinswelvaart en opleiding ouders

De samenhang tussen de gezinswelvaart en opleiding van scholieren is zwak (zie tabel 2.2). De interactie tussen deze sociaal-demografische kenmerken heeft geen invloed op de sportdeelname van scholieren.

Mogelijk is het opleidingsniveau van de ouders van de scholieren wel van invloed. Dit kunnen we met de huidige data niet achterhalen.

Uit ander onderzoek blijkt wel dat er samenhang bestaat tussen het opleidingsniveau en de sportdeelname van de ouders en de sportdeelname van kinderen (Van den Dool et al., 2023). Ook hebben mensen met een 'lager' opleidingsniveau gemiddeld een lagere welvaart en sporten ze minder dan mensen met een 'hoger' opleidingsniveau (CBS, 2023; Van den Dool, 2024).

Migratieachtergrond

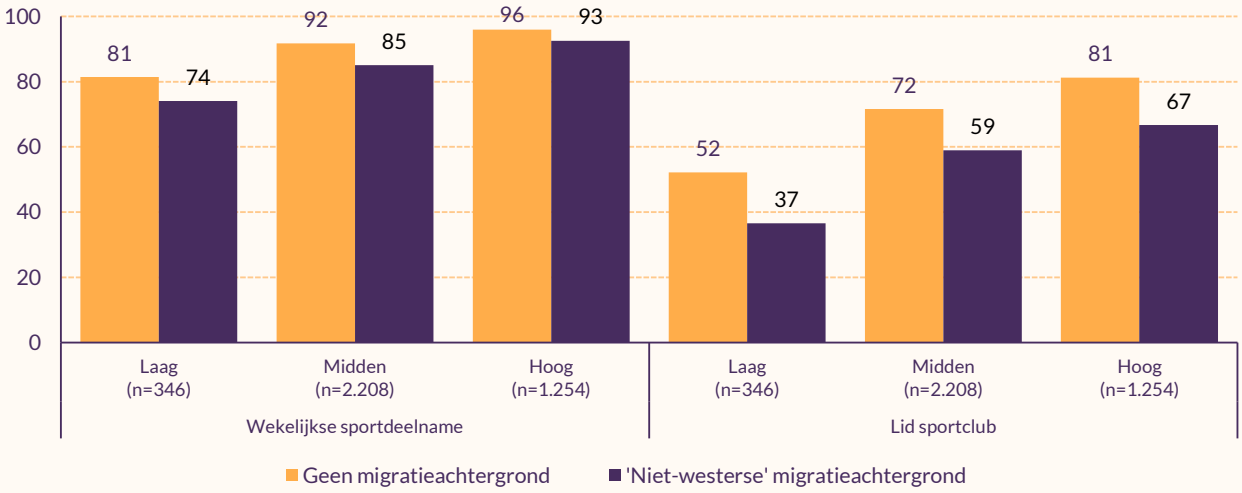
Voor scholieren zonder en met een 'niet-westerse' migratieachtergrond gaat een hoger welvaartsniveau samen met een significant hogere wekelijkse sportdeelname en hoger sportclublidmaatschap (figuur 5.3).

Het verschil in wekelijkse sportdeelname tussen scholieren met en zonder migratieachtergrond is het grootst onder de groep met een lage gezinswelvaart. Dat betekent dat migratieachtergrond een sterkere invloed heeft op de wekelijkse sportdeelname van scholieren met een lage gezinswelvaart dan op die van scholieren met een midden- of hoge gezinswelvaart. Maar uit de logistische regressieanalyse blijkt dat deze interactie tussen migratieachtergrond en gezinswelvaart niet significant is.

Figuur 5.3

Aandeel scholieren van 12-16 jaar dat in 2021 wekelijks sportte en dat lid was van een sportclub, naar gezinswelvaart en migratieachtergrond

(in procenten)*

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* n is ongewogen, percentages zijn gewogen.

Ook bij sportclublidmaatschap is de interactie tussen migratieachtergrond en gezinswelvaart niet significant. Het verschil tussen scholieren met en zonder migratieachtergrond is in alle drie de groepen van gezinswelvaart (laag, midden, hoog) nagenoeg gelijk. Een hoger welvaartsniveau leidt dus voor alle groepen tot een hoger sportclublidmaatschap, maar verkleint niet het verschil tussen scholieren met en zonder migratieachtergrond.

De verschillen tussen scholieren met en zonder migratieachtergrond zijn groter bij sportclublidmaatschap dan bij wekelijkse sportdeelname. Dat zagen we ook terug in figuur 3.7. In figuur 5.3 valt op dat scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond en een hoge gezinswelvaart (67%) vaker lid zijn van een sportclub dan scholieren zonder migratieachtergrond en met een lage gezinswelvaart (52%).

5.2 Interactie met migratieachtergrond

Migratieachtergrond is naast gezinswelvaart een belangrijke voorspeller voor wekelijkse sportdeelname en sportclublidmaatschap. In figuur 3.7 zagen we dat scholieren zonder migratieachtergrond vaker lid zijn van een sportclub en wekelijks sporten dan scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond. In deze paragraaf beschrijven we de interactie van migratieachtergrond met gender, opleiding en gezinswelvaart.

De interactie brengen we in kaart door de scholieren zonder migratieachtergrond en met een 'niet-westerse' migratieachtergrond uit te splitsen. Per groep

presenteren we de verschillen tussen jongens en meisjes en tussen vmbo'ers en havo/vwo'ers.

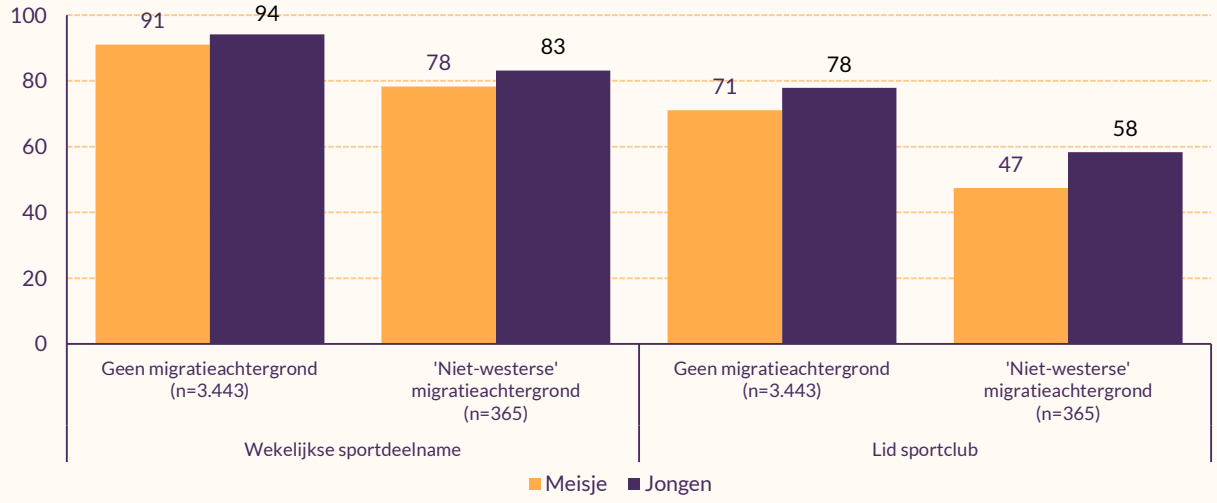
Gender

Van de jongens en meisjes met en zonder migratieachtergrond sport ten minste drie kwart wekelijks (figuur 5.4). De sportdeelname van meisjes met een 'niet-westerse' migratieachtergrond (78%) is significant lager dan die van meisjes zonder migratieachtergrond (91%). Jongens zonder migratieachtergrond (94%) sporten iets vaker wekelijks dan jongens met een 'niet-westerse' migratieachtergrond (91%). Dit kleine verschil is ook significant.

Voor sportclublidmaatschap zien we dezelfde patronen, maar de verschillen zijn hier iets groter (figuur 5.4). Jongens zonder migratieachtergrond zijn het vaakst lid van een sportvereniging (76%), meisjes met een 'niet-westerse' migratieachtergrond het minst vaak (47%).

Vooral meisjes met een 'niet-westerse' migratieachtergrond blijven dus achter in wekelijkse sportdeelname en sportclublidmaatschap. Dit interactie-effect is significant (zie tabel B1.2 in bijlage 1).

Figuur 5.4
Aandeel scholieren van 12-16 jaar dat in 2021 wekelijks sportte en dat lid was van een sportclub, naar migratieachtergrond en gender
(in procenten)*

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

* n is ongewogen, percentages zijn gewogen.

Opleiding

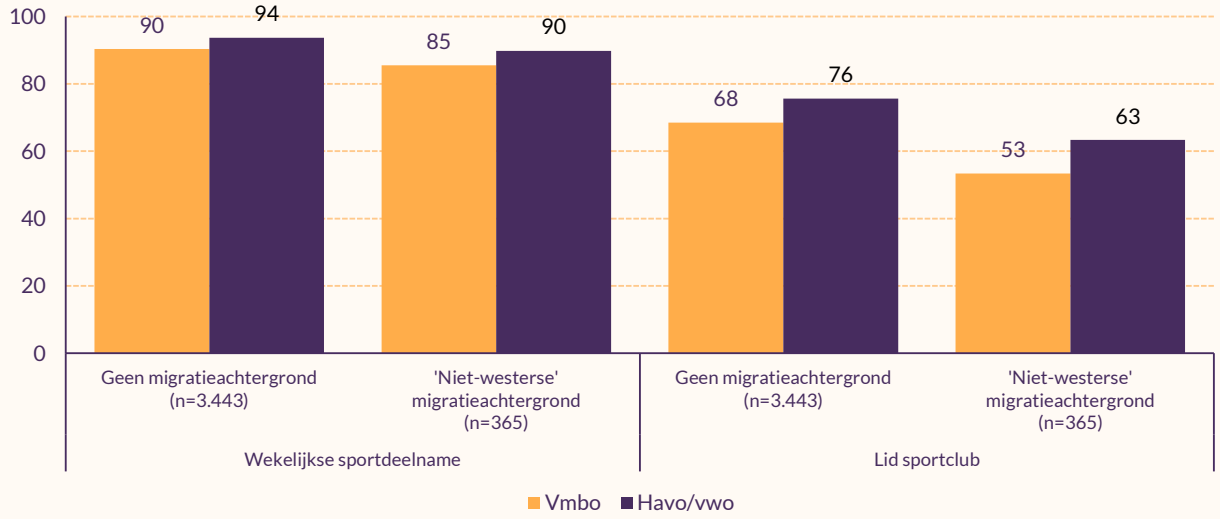
Binnen de groep vmbo'ers én havo/vwo'ers geldt dat scholieren zonder migratieachtergrond significant vaker wekelijks deelnemen aan sport en lid zijn van een sportclub (figuur 5.5). Onder scholieren zonder migratieachtergrond is de wekelijkse sportdeelname van havo/vwo'ers (94%) iets hoger dan die van vmbo'ers

(90%). Bij scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond zien we soortgelijke verschillen, maar zijn de percentages iets lager (respectievelijk 90% en 85%).

Ook bij lidmaatschap bij een sportclub zien we dat verschil: havo/vwo'ers zijn vaker lid dan vmbo'ers. Dat geldt voor scholieren zonder migratieachtergrond en scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond (figuur 5.5). Binnen de groep scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond verschillen havo/vwo'ers en vmbo'ers het sterkst (63% vs. 53%).

Een 'niet-westerse' migratieachtergrond heeft dus het sterkst invloed op de sportdeelname van vmbo'ers. Maar de interactie tussen migratieachtergrond en opleiding is volgens de logistische regressieanalyses alleen significant bij wekelijkse sportdeelname. Bij sportclublidmaatschap is deze interactie niet significant.

Figuur 5.5
Aandeel scholieren van 12-16 jaar dat in 2021 wekelijks sportte en dat lid was van een sportclub, naar migratieachtergrond en opleiding
(in procenten)*

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking Mulier Instituut.

* n is ongewogen, percentages zijn gewogen.

Gezinswelvaart

In figuur 3.7 zagen we dat scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond minder vaak wekelijks sporten en minder vaak lid zijn van een sportclub dan scholieren zonder migratieachtergrond. En in figuur 5.3 zagen we de invloed van de interactie tussen migratieachtergrond en gezinswelvaart op sportdeelname. Deze interacties waren niet significant.

Toch zagen we in figuur 5.3 dat een lagere gezinswelvaart gepaard gaat met grotere verschillen in wekelijkse sportdeelname tussen scholieren met en zonder 'niet-

westerse' migratieachtergrond. Bij sportclublidmaatschap zagen we deze verschillen niet. Per type gezinswelvaart (laag, midden, hoog) is het verschil tussen scholieren met en zonder 'niet-westerse' migratieachtergrond even groot.

Met de logistische regressieanalyses hebben we geen significante invloed vastgesteld van de interactie tussen gezinswelvaart en migratieachtergrond. Daardoor kunnen we niet met zekerheid zeggen dat een betere gezinswelvaart voor hogere wekelijkse sportdeelname en hoger sportclublidmaatschap zorgt onder scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond.

Hoofdstuk 6

Conclusie & discussie

In dit hoofdstuk geven we antwoord op de onderzoeksvraag. We lichten toe welke sociaal-demografische factoren van invloed zijn op de sportdeelname en het sportclublidmaatschap van middelbare scholieren. En hoe dit verschilt ten opzichte van eerdere meetjaren. Daarnaast bediscussiëren we de resultaten en doen we enkele aanbevelingen voor de (beleids)praktijk.

6.1 Conclusie

Afname sportdeelname zet door in coronajaar

De sinds 2013 ingezette dalende trend in wekelijkse sportdeelname onder scholieren van 12-16 jaar is in 2021 doorgezet. Dit is vergelijkbaar met cijfers uit ander onderzoek (NOC*NSF, 2022).

Het percentage scholieren dat lid is van een sportclub, is in 2021 afgenomen, na een aantal jaren van lichte stijging. Dat komt mogelijk door de coronapandemie. Toen golden verregaande beperkingen in het sportaanbod (Pulles et al., 2022). Ook een andere samenstelling van de respondentengroep kan van invloed geweest zijn.

De volgende metingen moeten uitwijzen of er sprake is van een lichte trendbreuk of dat de lichte stijgende trend weer doorzet. De lichte stijging van de afgelopen metingen kan ook een kleine schommeling zijn geweest. Dat zou betekenen dat het percentage sportclublidmaatschappen relatief stabiel is.

Kleine nivellering op basis van opleiding, leeftijd en migratieachtergrond

Het verschil in (club)sportdeelname tussen vmbo-scholieren en havo-/vwo-scholieren is iets afgenomen. Dat komt vooral door een kleine daling van de (club)sportdeelname van de havo-/vwo-scholieren. Bij vmbo-scholieren is deze nagenoeg gelijk gebleven.

Ook op basis van leeftijd zijn de bestaande verschillen veranderd. Tussen 2005 en 2017 is het aandeel 14- en 15-jarigen dat lid is van een sportaanbieder gestegen. Hierdoor is het verschil met 12- en 13-jarigen in 2017 kleiner geworden.

Daarnaast zijn de verschillen in sportclublidmaatschap tussen scholieren met een ‘niet-westerse’ migratieachtergrond en scholieren zonder migratieachtergrond afgenomen. Dit komt door een afname onder scholieren zonder migratieachtergrond. De clubsportdeelname van scholieren met een ‘niet-westerse’ migratieachtergrond nam juist iets toe. Deze toename lijkt overigens eerder een schommeling rondom hetzelfde percentage te zijn dan dat er daadwerkelijk relatief grote toe- en afnames bestaan onder deze groep scholieren.

De verschillen in (club)sportdeelname tussen jongens en meisjes zijn in deze meting onveranderd. Op basis van gezinswelvaart zijn de verschillen in wekelijkse

sportdeelname groter geworden. Scholieren met een lage gezinswelvaart sportten in 2021 een stuk minder vaak wekelijks dan in voorgaande jaren. Dit komt waarschijnlijk door de coronapandemie. Bij sportclublidmaatschap zijn de verschillen ongeveer gelijk gebleven.

Of de afgenomen verschillen in (club)sportdeelname op basis van opleiding, leeftijd en migratieachtergrond na de coronapandemie intact blijven, moet de meting in 2025 uitwijzen. De nivellering van verschillen kwam deels doordat de (club)sportdeelnaame iets afnam onder groepen scholieren bij wie deze hoog is. Aangezien de algehele sportdeelname zich na de coronaperiode relatief lijkt te herstellen (Van den Dool, 2025), is het aannemelijker dat de verschillen bij een volgende meting toenemen dan dat ze verder afnemen.

Verschillen in (club)sportdeelname

Zoals op basis van eerder onderzoek (o.a. Van den Dool, 2024) al werd verwacht, blijkt dat de sportdeelname en het sportclublidmaatschap in 2021 hoger waren bij:

- scholieren met een hoge gezinswelvaart vergeleken met scholieren met een lage gezinswelvaart;
- scholieren zonder migratieachtergrond vergeleken met scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond;
- jongens vergeleken met meisjes;
- jongere vergeleken met oudere scholieren;
- scholieren die havo/vwo volgen vergeleken met bij vmbo-scholieren.

De verschillen zijn groter voor sportclublidmaatschap dan voor wekelijkse sportdeelname. De resultaten voor sportclublidmaatschap zijn vergelijkbaar met de resultaten uit 2017 (Heijnen, et al., 2020). Wekelijkse sportdeelname kwam in het onderzoek over 2017 niet voor.

Samenhang (club)sportdeelname en sociaal-demografische kenmerken

Leeftijd, gender, gevolgde opleiding, gezinswelvaart en migratieachtergrond zijn factoren die significant samenhangen met (club)sportdeelname. De samenhang van sociaal-demografische kenmerken met (club)sportdeelname blijkt te worden beïnvloed door onderlinge interactie.

Gezinswelvaart sterkste voorspeller

Gezinswelvaart is voor zowel wekelijkse sportdeelname als sportclublidmaatschap de belangrijkste voorspeller. Ongeacht of we de interactie tussen de verschillende sociaal-demografische achtergrondkenmerken meenemen in de analyse. Gezinswelvaart heeft dus een vergelijkbaar effect op alle scholieren. Scholieren met een lage gezinswelvaart sporten minder vaak wekelijks en zijn minder vaak lid van een sportclub dan scholieren met een midden- of hoge gezinswelvaart.

Na gezinswelvaart vormt gender de belangrijkste directe voorspeller voor wekelijkse sportdeelname. Voor sportclubdlidmaatschap is dat migratieachtergrond.

Opleiding scholieren ondanks verschillen geen belangrijke voorspeller
Scholieren die havo/vwo volgen, sporten vaker wekelijks en zijn vaker lid van een sportclub dan vmbo-scholieren. Maar als we rekening houden met andere kenmerken van scholieren, zoals gezinswelvaart en migratieachtergrond, is de gevolgde opleiding geen belangrijke voorspeller.

Dat gezinswelvaart in dit onderzoek een grotere voorspellende factor is dan de gevolgde opleiding, komt waarschijnlijk omdat het hier om kinderen in plaats van volwassen gaat. Ook eerder onderzoek onder kinderen en jongeren liet zien dat vooral de sociaaleconomische positie (SEP) van het gezin (oftewel de gezinswelvaart) sterk gelieerd aan sportdeelname (Van Stam et al., 2021).

In hoeverre het opleidingsniveau van ouders samenhangt met de sportdeelname en het sportclublidmaatschap van hun kinderen, is op basis van dit onderzoek niet vast te stellen.

Interactie-effect migratieachtergrond en gender
Een hogere gezinswelvaart op zich verkleint niet alle ongelijkheid in (club)sportdeelname tussen scholieren. De interactie van gezinswelvaart met migratieachtergrond heeft geen significante samenhang met (club)sportdeelname. Het verschil in (club)sportdeelname tussen scholieren met en zonder migratieachtergrond en met een lage gezinswelvaart, is vergelijkbaar met het verschil tussen scholieren met en zonder migratieachtergrond en een hoge gezinswelvaart.

Bij de vergelijking van jongens en meisjes met en zonder migratieachtergrond zagen we wel een interactie-effect. De (club)sportdeelname van meisjes met een 'niet-westerse' migratieachtergrond is lager dan die van andere scholieren. Dit komt overeen met een eerdere HBSC-meting (Heijnen et al., 2020).

6.2 Aanbevelingen

Een van de ambities van Sportakkoord II is gelijkwaardige kansen op (club)sportdeelname voor alle scholieren. Op basis van de resultaten van dit onderzoek moet de aandacht daarbij vooral uitgaan naar scholieren met een lage gezinswelvaart, scholieren met een migratieachtergrond, meisjes en vmbo-scholieren. In potentie is de (club)sportdeelname het meest te vergroten bij scholieren met een lage gezinswelvaart en bij meisjes met een 'niet-westerse' migratieachtergrond.

We doen op basis van die bevindingen enkele aanbevelingen voor sportaanbieders en beleidsmakers.

Stem aanbod beter af op de behoeften van scholieren: laat verschillende groepen jongeren meepraten en meebeslissen

De (club)sportdeelname loopt terug naarmate scholieren ouder worden. Het is voor sportaanbieders dus van belang om na te gaan wat de behoeften zijn van scholieren naarmate ze ouder worden. Dit geldt in het bijzonder voor scholieren van wie de (club)sportdeelname al relatief lager is, zoals bi-culturele tienermeiden (Dopheide et al., 2023) en vmbo-leerlingen (Bekhuis et al., 2025).

Zorg voor inclusief aanbod voor meisjes met een niet-Europese migratieachtergrond

Scholieren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond zijn minder vaak lid van een sportclub dan andere scholieren. Dat geldt in het bijzonder voor meisjes.

Een oorzaak hiervan is dat kinderen met een migratieachtergrond zich soms minder op hun gemak voelen bij een sportvereniging dan bij een sportschool. Mede door (de angst voor) negatieve ervaringen met discriminatie en racisme (Elling & Cremers, 2021; Anselma et al., 2023).

Daarnaast geven sommige meiden en vrouwen de voorkeur aan sportomgevingen die exclusief voor vrouwen zijn. Dat beperkt hun keuzemogelijkheden binnen het sportaanbod (Dopheide et al., 2023; Erdoğan et al., 2024). Tegelijkertijd blijkt dat sommige meisjes er zelf ook in slagen een plek en manier te vinden om te sporten die voor hen comfortabel is (Van den Bogert, 2024).

Sportaanbieders kunnen bijdragen aan het vergroten van de kansengelijkheid op sportparticipatie van scholieren – en in het bijzonder meiden – met een migratieachtergrond. Bijvoorbeeld door in te zetten op passend aanbod en een inclusieve sportcultuur.

Heb aandacht voor financiële toegankelijkheid

Er is al beleidsaandacht voor het stimuleren van sporten onder jeugd, ook voor degenen die het thuis financieel minder breed hebben. Vrijwel alle gemeenten bieden een vergoeding voor sportdeelname van jeugdigen uit gezinnen met een inkomen rond het sociaal minimum (Stuij et al., 2024).

Wel zijn er grote verschillen tussen gemeenten in de hoogte van de vergoedingen en de (inkomens)criteria om er aanspraak op te kunnen maken (Stuij et al., 2024). Ditzelfde onderzoek laat zien dat er veel te verbeteren valt aan de vindbaarheid en begrijpelijkheid van (online) informatie over deze regelingen.

Ook kan het voorkomen dat gezinnen net geen aanspraak kunnen maken op deze financiële ondersteuning, waardoor sporten voor deze gezinnen relatief duur is. Niet alleen wordt daarmee de drempel financieel groter, maar het brengt ook een grotere sociale druk met zich mee.

Ouders zijn meer bereid voor een sport te betalen wanneer hun kind zich er volledig aan committeert. De financiële krapte wordt door de sportdeelname immers groter.

Bovendien kunnen kinderen, vooral als ze ouder worden, aanvoelen dat het voor hun ouders om veel geld gaat. Dat maakt het moeilijker om erom te vragen (Dopheide et al., 2023).

Verder hebben scholieren met een lage gezinswelvaart mogelijk andere prioriteiten. Als de ouders onvoldoende middelen hebben om hun kind bijvoorbeeld van zakgeld te voorzien, zal de scholier eerder geneigd zijn een bijbaan te nemen. Dat gaat af van de vrije tijd waarin de scholier zou kunnen sporten bij een club. Tegelijkertijd blijkt dat tijd hebben geen doorslaggevende factor is voor wel of niet sporten (Breedveld & Mulleneers, 2011).

Het is dan ook niet realistisch om te denken dat interventies die alleen gericht zijn op het wegnemen van financiële drempels, de verschillen in sportdeelname naar gezinswelvaart zullen wegnemen. Zo is veel beweegstimuleringsbeleid al geruime tijd gericht op groepen die minder dan gemiddeld bewegen (bijvoorbeeld met een lage SEP), zonder dat dit leidt tot kleinere verschillen in sport- en beweegdeelname.

De grondslag hiervan is veel complexer dan het niet kunnen betalen van de contributie. Deze zit (verborgen) in de grote bestaande kansenongelijkheid om aan de normstelling van sport- en beweeggedrag te kunnen voldoen (Stuij & Van Gorp, 2024).

Om de bestaande verschillen daadwerkelijk te nivelleren, is een integrale aanpak nodig. Een aanpak die Nederlandse scholieren gelijkere mogelijkheden biedt op een vanzelfsprekender gezonde woon-, school-, werk- en economische leefomgeving.

Bronnen

Anselma, M., Elling, A., Gómez Berns, A., & Al Drajy, Y. (2023). *Sportdeelname en ervaren barrières door Syriërs in Nederland*. Mulier Instituut.

Bekuis, H., Van Suijlekom, A.., & Anselma, M. (2025). *Retrospectief praktijkonderzoek. Professionals over sport- en beweeggedrag van jongeren in het vmbo*. Radboud Universiteit/Mulier Instituut.

Boer, M., Van Dorsselaer, S., De Looze, M., De Roos, S., Brons, H., Van den Eijnden, R., Monshouwer, K., Huijnk, W., Ter Bogt, T., Vollebergh, W., & Stevens, G. (2022). *HBSC 2021 Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*. Universiteit Utrecht.

Bovens, M., Jennissen, R., Bokhorst, M., & Engbersen, G. (2021). *Afscheid van westers en niet westers. Naar meervoudige indelingen in herkomstgroepen*. WRR Policy Brief 8. Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid.

Breedveld, K., & Mulleneers, S. (2011). Geen tijd: smoes of realiteit? In A. Elling, & F. Kemper (Reds.), *'Het kost veel tijd en je wordt er moe van'. Verklaringen voor sportdeelname en inzichten in de leefwerelden van niet-sporters* (pp. 57-73). Arko Sports Media.

Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (2022). *Leerlingen in het voortgezet onderwijs. Vo; leerlingen, onderwijssoort, leerjaar, leeftijd 2003/'04-2021/'22*.

Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (2023). *Monitor Brede Welvaart en de Sustainable Development Goals 2023*.

Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (2024a). *Bevolkingspiramide*.

Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (2024b). *Herkomst*.

Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS]/Mulier Instituut (2023). *Tabel. Kernindicator lidmaatschap sportvereniging uitgesplitst naar achtergrondkenmerken*. CBS/Mulier Instituut.

Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS]/Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu [RIVM] (2005/2021). *Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor. Meest beoefende takken van sport door Nederlandse bevolking naar achtergrondkenmerken, 2021*. RIVM.

De Boer, W.I.J. (2022). *Sport as a medicine for health and health inequalities*. University of Groningen.

Dopheide, M., Dellas, V., & Stuij, M. (2023). *Bi-culturele tienermeiden en hun ouders over geldzorgen en niet sporten*. Mulier Instituut.

Elling, A., & Cremers, R. (2021). *Sportgedrag en ervaren racisme etnische minderheden* [Factsheet 2021/27]. Mulier Instituut.

Elling, A., & Van den Dool, R. (2023). *Sport- en beweeggedrag naar migratieachtergrond* [Factsheet 2023/8]. Mulier Instituut.

Erdoğan, G. N., Stuij, M., Van Strijen, C., & Dellas, V. (2024). *Inclusie in het publieke zwembad. Ervaringen van islamitische vrouwen uit Amsterdam-West*. Mulier Instituut.

Heijnen, E., Dellas, V., & Elling, A. (2020). *Verschillen in lidmaatschap sportverenigingen middelbare scholieren naar opleiding, etniciteit, gezinswelvaart en geslacht (2005-2017)*. Mulier Instituut.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport [VWS], Vereniging Sport en Gemeenten, Vereniging van Nederlandse Gemeenten, NOC*NSF & Platform Ondernemende Sportaanbieders (2023). *Hoofdlijnen Sportakkoord II: Sport versterkt*.

Molenaar, K., Dellas, V., & Elling, A. (2020). *Inclusie van Nederlands-Turkse en -Marokkaanse tienermeiden in sport- en beweegaanbod*. Mulier Instituut.

Mulier Instituut (2024). *Kernindicator wekelijkse sporter en sportverband: Bewerking van gegevens uit de Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor (CBS/RIVM, 2023)* [Dataset].

NOC*NSF (2022). *Zo sport Nederland. Belangrijkste trends en ontwikkelingen in sportdeelname 2021*.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu [RIVM] (2024). *Overzicht kernindicatoren sport en bewegen*.

Stevens, G., Brons, H., Monshouwer, K., Boer, M., De Looze, M., Van den Eijnden, R., De Roos, S., Van Dorsselaer, S., Ter Bogt, T., Huijnk., W., & Vollebergh, W. (2022). *HBSC 2021 – Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*. Trimbos Instituut.

Stuij, M., Pulles, I., Hoogendijk, R., Dalhuisen, C., & Prent, J. (2024). *Sport- en zwemlesregelingen voor mensen met een laag inkomen*. Mulier Instituut.

Stuij. M., & Van Gorp, M. (2024). *Over (meer) bewegen. Of waarom we het over ongelijkheid en macht moeten hebben*. Mulier Instituut.

Van den Bogert, K. (2024). "If you can play football, you just play!" The spatial politics of community football and urban equality in the Netherlands. *Leisure Studies*, *43*(6), 917-931.

Van den Dool, R. (2022). *Deelname sport en bewegen van mensen met een lage sociaaleconomische status*. Mulier Instituut.

Van den Dool, R. (2023). *Welke groepen mensen bewegen minder? Vier groepen die achterblijven in de beweegdeelname en de samenhang tussen deze groepen*. Mulier Instituut.

Van den Dool, R., Van den Breul, W., & Pulles, I. (2023).*Verklaring verschil sportdeelname naar opleiding. Inventarisatie van mogelijke verklaringen*. Mulier Instituut.

Van den Dool, R. (2024). *Sportieve activiteiten en corona. Hoe is de deelname het beste te meten?*. Mulier Instituut.

Van Stam, W., Van den Dool, R., & Elling, A. (2021). *Sport- en beweeggedrag van kinderen en jongeren naar sociaaleconomisch milieu*. Mulier Instituut.

Bijlage 1 – Kans op wekelijks sporten en lidmaatschap sportclub

In tabel B1.1 staat de odds ratio van de sociaal-demografische kenmerken voor de wekelijkse sportdeelname en het sportclublidmaatschap. De invloed van een 'westerse' migratieachtergrond hebben we hier niet in meegenomen. Het aantal respondenten met dit sociaal-demografisch kenmerk is daar te laag voor. 16-jarigen hebben we ook niet meegenomen in de analyse, omdat we met deze groep scholieren niet aan de assumpties voor een logistische regressieanalyse voldoen.

Tabel B1.1
Odds ratio's op basis van de logistische regressieanalyses
(n=3.895)

	Odds ratio (OR)	
	Wekelijkse sportdeelname	**Lidmaatschap sportclub**
Constante	84,593	2,278
Leeftijd 13 jaar	0,758*	0,883*
Leeftijd 14 jaar	0,575*	0,780*
Leeftijd 15 jaar	0,436*	0,689*
Jongen	1,598*	1,248*
Havo/vwo	1,271*	1,411*
Midden-gezinswelvaart	2,417*	2,480*
Hoge gezinswelvaart	4,514*	3,867*
Geen migratieachtergrond	1,860*	1,918*

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

In tabel B1.2 zijn ook de interacties tussen de verschillende achtergrondkenmerken meegenomen. De referentiecategorieën hebben we ook niet in tabel B1.2 opgenomen. Dat zijn:

- vmbo;
- een lage gezinswelvaart;
- een 'niet-westerse' migratieachtergrond;
- meisje; en
- 12 jaar.

Tabel B1.2
Odds ratio's op basis van de logistische regressieanalyses met interactievariabelen
(n=3.895)

	Odds ratio (OR)	
	Wekelijkse sportdeelname	**Lidmaatschap sportclub**
Constante	91,554	1,792
Leeftijd 13 jaar	0,762*	0,885*
Leeftijd 14 jaar	0,581*	0,783*
Leeftijd 15 jaar	0,442*	0,693*
Jongen	2,161*	1,970*
Havo/vwo	0,809	1,380
Midden-gezinswelvaart	2,137*	2,496*
Hoge gezinswelvaart	3,385*	3,892*
Geen migratieachtergrond	1,634	2,411*
Gezinswelvaart*gender	1,092	0,933
Gezinswelvaart*opleiding	1,072	1,036
Gezinswelvaart*migratieachtergrond	1,113	1,027
Migratieachtergrond*gender	0,580*	0,617*
Migratieachtergrond*opleiding	1,715*	0,978

Bron: Universiteit Utrecht, Trimbos-instituut en SCP, HBSC-Nederland 2021. Bewerking: Mulier Instituut.
Toelichting: 12-jarige meisjes die vmbo volgen en een lage gezinswelvaart en een 'niet-westerse' migratieachtergrond hebben, zijn de referentiegroep.
* Scholieren met dit sociaal-demografische kenmerk scoren significant anders op wekelijkse sportdeelname of sportclublidmaatschap dan scholieren met het sociaal-demografische kenmerk uit de referentiecategorie (BI 95%).

De kans (odds/(1+odds)) op wekelijkse sportdeelname of sportclublidmaatschap bereken je met behulp van de odds ratio (OR) en de odds (constante*OR). Voor de referentiegroep is de odds gelijk aan de OR van de constante.

Hoe hoger de OR, hoe groter de kans op wekelijkse sportdeelname of sportclublidmaatschap.

Voorbeeld kansberekening lidmaatschap sportclub

Een scholier uit de referentiegroep heeft een odds op sportclublidmaatschap van 1,792. Dit is de constante in tabel B1.1. Deze scholier heeft de volgende sociaal-demografische kenmerken:

- 12 jaar;
- meisje;
- vmbo;
- lage gezinswelvaart; en
- 'niet-westerse' migratieachtergrond.

Voor deze scholier is de kans op sportclublidmaatschap **0,64** (1,792/(1+1,792)).

Heeft deze scholier een **hoge gezinswelvaart** en verder dezelfde sociaal-demografische kenmerken, dan is de odds voor deze scholier 6,974 (1,792*3,892). De kans dat deze scholier lid is van een sportclub, is dan **0,87** (6,974/(1+(6,974)). Deze **kans is 35 procent hoger** dan wanneer de scholier een lage gezinswelvaart zou hebben ((0,87-0,64)/0,64).

Angelina Gómez Berns
a.gomezberns@mulierinstituut.nl

Rens Cremers
r.cremers@mulierinstituut.nl

Agnes Elling
a.elling@mulierinstituut.nl

Mulier Instituut | 2025